

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Της ΕΙΡΗΝΗΣ Γ. ΧΟΝΔΡΟΓΙΑΝΝΟΓΛΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΟΤΙΟΣ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ-ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2011

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΡΑΙΑΣ

ΣΤΗΝ ΜΗΤΕΡΑ ΜΟΥ ΑΣΤΕΡΟΠΗ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Πρώτα από όλους θέλω να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή της διπλωματικής εργασίας αυτής κ. Άγγελο Κότιο, Καθηγητή Διεθνών Οικονομικών, για τις πολύτιμες συμβουλές του και για την καθοδήγησή του σε αυτό το ενδιαφέρον ταξίδι της γνώσης. Τον ευχαριστώ για το πνεύμα συνεργασίας, την ανοχή, την υπέρμετρη βοήθεια και τη κατανόηση που επέδειξε κατά τη διάρκεια της συγγραφής της εργασίας και εύχομαι να με τιμήσει και με περαιτέρω συνεργασία στο μέλλον.

Ξεχωριστά θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του τμήματος των Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς για τις πολύτιμες γνώσεις που μου πρόσφεραν με τη συνεισφορά τους.

Πάνω από όλα είμαι ευγνώμων στη μητέρα μου Αστερόπη για την ειλικρινή αγάπη της και την ηθική υποστήριξη και συμπαράστασή της καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου. Χωρίς την πολύτιμη βοήθειά της, την επιμονή και την υπομονή της δεν θα είχα φθάσει ποτέ ως εδώ.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η μετανάστευση είναι ένα ζήτημα που έχει απασχολήσει αρκετά την ελληνική κοινωνία ιδιαίτερα από τη δεκαετία του '90 και έπειτα. Σκοπός λοιπόν αυτής της εργασίας είναι να διαπιστώσουμε μέσα από τη μελέτη του φαινομένου της μετανάστευσης στην Ελλάδα ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, αν υπάρχει κάποια ενιαία μεταναστευτική πολιτική από την πλευρά της ΕΕ, ποιο είναι το ρυθμιστικό πλαίσιο μέσα στο οποίο εξελίσσεται το φαινόμενο στην Ελλάδα και ποιες είναι οι οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις του σε μια χώρα που σήμερα μαστίζεται από οικονομική κρίση.

Στο τέλος καταλήγοντας σε κάποια συμπεράσματα, προτείνονται κάποιες λύσεις για μια πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
2. Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΩΣ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ.....	13
3. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ.....	15
3.1 Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΑ.....	15
3.2 Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ.....	16
3.3 Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.....	18
4. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ.....	23
4.1 ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	23
4.1.1 ΓΕΝΙΚΑ.....	23
4.1.2 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	27
4.2 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗ.....	32
4.3 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ.....	36
4.4 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗ ΜΑΥΡΗ ΑΓΟΡΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	400
4.5 ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ.....	42
4.6 ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΚΟΣΤΟΥΣ ΚΑΙ ΟΦΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ.....	45
5. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ.....	49
5.1 ΓΕΝΙΚΑ.....	49
5.2 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ.....	54
5.3 ΞΕΝΟΦΟΒΙΑ ΚΑΙ ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ.....	57
5.4 ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑ.....	58
5.5 ΕΘΝΟΤΙΚΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ.....	61
5.6 ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	62
6. ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	65

7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	70
7.1. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	70
7.2. ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	71
7.3. ΑΡΘΡΑ ΑΠΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ.....	71
7.4. ΠΗΓΕΣ ΑΠΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ.....	75

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΡΑΙΑΣ

1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μετανάστευση των ανθρώπων αποτελεί αρχαίο φαινόμενο το οποίο καθορίζεται κάθε φορά από διαφορετικούς παράγοντες.

Στα προϊστορικά χρόνια οι άνθρωποι μετανάστευαν από το ένα μέρος στο άλλο για λόγους επιβίωσης, όπως για να αποφύγουν τα πολύ ζεστά ή τα πολύ κρύα κλίματα ή ακόμα και για να βρουν μέρη πλούσια σε κυνήγι και σε καρπούς.

Επομένως η μετανάστευση γινόταν καθαρά για λόγους επιβίωσης, ενώ στην ιστορική εποχή διαφοροποιήθηκε κατά πολύ, κυρίως, ως προς το γεγονός ότι μεγάλες ομάδες ανθρώπων μετακινούνταν με σκοπό την κατάκτηση καινούριων χωρών ή περιοχών.

Με τη μετανάστευση, λοιπόν, άρχισε και η σταδιακή ανακάλυψη όλων των ηπείρων και του φυσικού πλούτου τους, γεγονός το οποίο συνέβαλε στην εξέλιξη και στην αλλαγή της ανθρώπινης κοινωνίας.

Έτσι, ο κόσμος έλαβε άλλη όψη και οι ήπειροι έχασαν τον καθαρό χαρακτήρα τους, με αποτέλεσμα οι αυτόχθονες να μετατραπούν για μεγάλο χρονικό διάστημα σε δούλους, να χάσουν τα δικαιώματα και τα προνόμιά τους και να μιλάμε πλέον για μεικτές κοινωνίες.

Ενώ λοιπόν από καταβολής κόσμου ο άνθρωπος μετακινούνταν από τόπο σε τόπο σε αναζήτηση πάντα καλύτερης ζωής, σήμερα, στη νέα της μορφή η μετανάστευση γίνεται για οικονομικούς, κυρίως, αλλά και για πολιτικούς (π.χ. πόλεμοι, καταπιεστικά ανελεύθερα καθεστώτα) λόγους και επικρατεί κυρίως από την εποχή της εκβιομηχάνισης στις πιο ανεπτυγμένες χώρες.

Στο πρώτο μισό του 20ου αιώνα περισσότεροι από 100 εκατομμύρια άνθρωποι μετανάστευσαν από τη μια χώρα στην άλλη, με στροφή ιδιαίτερα στο Νέο Κόσμο, ο οποίος τότε ακόμα υποσχόταν μια καλύτερη, πιο ανεξάρτητη ζωή, με πολλές εύφορες εκτάσεις και μια αλματώδη βιομηχανική ανάπτυξη που θα προσέφερε εργασία σε πολλά εργατικά χέρια.

Μια από τις χώρες που έστειλε στις ΗΠΑ μεγάλο μέρος ανθρωπίνου δυναμικού, κυρίως μεταξύ του 1900 έως και το 1921, ήταν η χώρα μας. Ωστόσο, οι ΗΠΑ αναχαίτισαν απότομα αυτή την τεράστια μεταναστευτική δύναμη μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, περιορίζοντας την εισροή ξένων μεταναστών με τη λήψη περιοριστικών μέτρων.

Ωστόσο, στην Ελλάδα, τα κενά που προκάλεσε η υπερπόντια μέχρι εκείνη τη στιγμή μετανάστευση, κάλυψε ο πληθυσμός που μετακινήθηκε από τη Μικρασιατική Καταστροφή. Οι επιπτώσεις της εισροής 1.300.000 προσφύγων, μακροπρόθεσμα, ήταν θετικές από τη στιγμή που το μεγαλύτερο μέρος των μεταναστών ήταν έμποροι, επιστήμονες ή ακόμα και τεχνίτες με μακροχρόνια πείρα στη βιοτεχνία, τη βιομηχανία, το εμπόριο και τις τραπεζικές συναλλαγές, αναζωογονώντας έτσι την οικονομία της χώρας.

Κυρίως μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, η μετανάστευση άρχισε να παίρνει νέες μορφές, ειδικά μετά την οικονομική κρίση των χωρών της Ευρώπης. Αυτό ανάγκασε πολλούς κατοίκους να μεταναστεύσουν στις ΗΠΑ για αναζήτηση μιας καλύτερης τύχης.

Βέβαια, αυτό το ρεύμα των Ευρωπαίων προς τη μεγάλη ήπειρο συνεχίστηκε και μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, όπου χιλιάδες άτομα έφυγαν από τις χώρες τους κυνηγημένα και μεταφέρθηκαν εθελοντικά ή με βίαιο τρόπο σε διάφορα μέρη της γης.

Πρέπει να τονισθεί, βέβαια, ότι ειδικότερα κατά την εποχή του μεσοπολέμου ανεγέρθηκαν πολλές βιομηχανίες που απασχόλησαν πολλούς εργάτες, που σε διαφορετική περίπτωση θα χρειαζόταν να μεταναστεύσουν σε άλλες χώρες για εύρεση εργασίας και καλύτερων συνθηκών διαβίωσης.

Η μετακίνηση πολλών Ελλήνων προς το εξωτερικό και κυρίως προς τον Καναδά, τις ΗΠΑ και την Αυστραλία έλαβε χώρα εντονότερα από το 1950- 1964.

Αρκετά άλλωστε ήταν εκείνα τα ευρωπαϊκά κράτη που μετά τις ζημιές και τις αποτρόπαιες συνέπειες του πολέμου εξελίχθηκαν κοινωνικά, σημείωσαν αξιοσημείωτη οικονομική πρόοδο και έφθασαν στο σημείο να απορροφήσουν όχι μόνο το δικό τους εργατικό

δυναμικό, αλλά και αρκετά ξένα εργατικά χέρια. Σε αυτά τα κράτη μετανάστευσαν και αρκετοί Έλληνες για υψηλότερα ημερομίσθια και με κυριότερη χώρα υποδοχής τη Γερμανία.

Από το 1970 και έπειτα άρχισε μια βαθμιαία κάμψη στην τάση των Ελλήνων να μεταναστεύουν προς το εξωτερικό, εκδηλώνοντας, μάλιστα αντίθετα, μια έντονη επιθυμία επιστροφής στην Ελλάδα, τάση που ερμηνεύεται από το γεγονός ότι από τη μια πλευρά άρχισε να υποχωρεί αισθητά ο ρυθμός ανάπτυξης των χωρών υποδοχής, ενώ από την άλλη σημείωσε μεγάλη βελτίωση η οικονομική κατάσταση των χωρών αποστολής, μια κατάσταση που ευνόησε τον επαναπατρισμό.¹

Μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, σε ολόκληρη την Ευρώπη και πιο ειδικά στη Γερμανία, άνοιξαν οι πύλες και άρχισαν οι χώρες υποδοχής να μετατρέπονται σε παγκόσμιες αγορές εργατικής δύναμης προερχόμενης από τα φτωχά και οικονομικά καθυστερημένα κράτη σαν την Ελλάδα, την Ισπανία, την Τουρκία και άλλα.

Έτσι, κατά τα μεταπολεμικά χρόνια, εκατομμύρια μισθωτοί εργάτες απορροφήθηκαν από χώρες με τεράστια οικονομικοτεχνική ανάπτυξη, με τις ΗΠΑ και τη Γερμανία να κατορθώνουν μέσα σε ελάχιστα χρόνια να βγαίνουν οικονομικά ενισχυμένες από τον πόλεμο και να γίνονται δύο από τις μεγαλύτερες βιομηχανικές δυνάμεις παγκοσμίως. Αυτό συνέβαινε ειδικά παλιότερα που η προσφορά εργασίας από αυτά τα κράτη ήταν μεγάλη και η αποκατάσταση των μεταναστών σχετικά εύκολη. Σήμερα, όμως, που η παγκόσμια κρίση άρχισε να θίγει ακόμα και αυτές τις βιομηχανικές δυνάμεις, οι οποίες εμφανίζουν υψηλά ποσοστά ανεργίας, πολλοί μετανάστες αναγκάζονται να επαναπατριστούν ή να προσπαθούν να προσαρμοστούν στις νέες δυσκολίες που εμφανίζονται στις διάφορες κοινωνίες.

Βέβαια, ιδιαίτερα στις μέρες μας το πρόβλημα της μετανάστευσης εξακολουθεί να υπάρχει, κυρίως στη χώρα μας, με τη διαφορά ότι στη σύγχρονη εποχή έχει γίνει πιο πολύπλευρο, ιδιόμορφο και τόσο σοβαρό, ώστε άρχισε να απασχολεί τις κυβερνήσεις,

---

¹ Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ', http://geogr.eduportal.gr/senaria/population_gr/info_meta_gr.htm

επιχειρώντας μάλιστα οι ίδιες πολλές φορές να έρθουν σε επαφή με χώρες που ως τώρα δέχονταν μετανάστες.

Πιο συγκεκριμένα, τα τελευταία είκοσι χρόνια η χώρα μας έχει δεχθεί και εξακολουθεί να δέχεται έναν εξαιρετικά μεγάλο αριθμό μεταναστών, οι οποίοι πασχίζουν για καλύτερη τύχη, εφόσον δεν τους παρέχεται η δυνατότητα στη χώρα τους να ικανοποιήσουν τις φιλοδοξίες τους και να εκπληρώσουν τις επιδιώξεις τους.

Ενώ λοιπόν μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και ιδιαίτερα μετά το 1954 πολλοί έλληνες μετανάστευαν προς την Αμερική ή τη Γερμανία, από το 1970 και έπειτα ο αριθμός των Ελλήνων που αναζητούσε καλύτερη τύχη στο εξωτερικό άρχισε να μειώνεται αισθητά και σήμερα πλέον η κατάσταση έχει αντιστραφεί ως προς το γεγονός ότι η Ελλάδα δέχεται στο εσωτερικό της ξένο ανθρώπινο δυναμικό. Με άλλα λόγια, η χώρα μας, από χώρα αποστολής μεταναστών, εξελίχθηκε σε χώρα υποδοχής, όχι μόνον οικονομικών αλλά και πολιτικών μεταναστών.²

Είναι πια κοινά αποδεκτό ότι η μετανάστευση δεν αποτελεί πλέον ένα νέο φαινόμενο σε παγκόσμιο επίπεδο και στην παγκόσμια οικονομία, πόσο μάλλον σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Σε όλες τις γωνιές της γης οι ανεπτυγμένες κοινωνίες βιώνουν την ύπαρξη μεταναστευτικών ρευμάτων, τα αίτια των οποίων είναι πολλές φορές πολλά και σύνθετα. Γενικότερα όμως, συχνή αιτία για την εμφάνιση αυτού του φαινομένου αποτελούν οι πόλεμοι που εξαθλιώνουν τους λαούς οδηγώντας τους στη φτώχεια, ενώ άλλη αιτία μπορεί να αποτελέσει η εκμετάλλευση των χαμηλών οικονομικά ομάδων από άλλες πιο ισχυρές.

Ιδιαίτερα όμως σήμερα η μετανάστευση έχει οξυνθεί και ενταθεί εξαιτίας της παγκοσμιοποίησης που έχει αυξήσει ως ένα βαθμό τις αναπτυξιακές ανισότητες μεταξύ πλουσίων και φτωχών χωρών (ειδικά της κεντρικής και νότιας Ασίας και της Αφρικής), αλλά και

---

² <http://www.livepedia.gr>

εντός των κοινωνιών πολλών χωρών. Επιπροσθέτως, σημαντικές είναι και οι επιπτώσεις της τρέχουσας οικονομικής ύφεσης σε πολλές χώρες.³

Η εξέλιξη, όμως, της παγκόσμιας οικονομίας κατά τόσο ανισομερή τρόπο και η περαιτέρω ανισότητα που επικρατεί στα διάφορα τμήματα των πληθυσμών παγκοσμίως καθώς και ο διαχωρισμός τους σε πολίτες δύο ταχυτήτων έχουν οδηγήσει κατά κύριο λόγο τις νεώτερες ηλικιακά ομάδες αρκετών χωρών στη μετανάστευση για εύρεση καλύτερων συνθηκών εργασίας και, γενικότερα, καλύτερης κοινωνικής αντιμετώπισης και αποδοχής.

Το ιδανικότερο στις μέρες μας θα ήταν η μετανάστευση να μην αποτελεί πλέον αιτία παρακμής ενός κράτους αλλά παράγοντα της ανάπτυξής του. Με αποτελεσματική και συλλογική διαχείριση, με μια πιο δίκαιη ρύθμιση της παγκόσμιας οικονομίας και με ενίσχυση των μέτρων που θα έχουν ως στόχο όχι μόνο την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας αλλά και τον πλήρη σεβασμό από όλους των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των αρχών της ειρήνης και της δικαιοσύνης, το μεταναστευτικό θα μπορούσε να συμβάλλει στον αναπτυξιακό προγραμματισμό και να δημιουργήσει πραγματικές εταιρικές σχέσεις μεταξύ των χωρών.

Η μετανάστευση είναι ένα κατεξοχήν διεθνές φαινόμενο, με το οποίο ασχολούνται διάφοροι κλάδοι των κοινωνικών επιστημών. Για παράδειγμα, η διεθνής οικονομική ασχολείται με τα αίτια και τις οικονομικές επιπτώσεις της μετανάστευσης και την εντάσσει στο αναλυτικό πεδίο της διεθνούς κίνησης συντελεστών παραγωγής. Η διεθνολογική επιστήμη ασχολείται πρωτίστως με τους πολιτικούς και κοινωνικούς παράγοντες της διεθνούς

---

³ ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, (Ομιλία του Υπουργού Εσωτερικών κ. Νεοκλή Συλικιώτη) '3ο Παγκόσμιο Φόρουμ για τη Μετανάστευση και την Ανάπτυξη', στην Αθήνα 04/11/2009

<http://www.cyprus.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/F07BE258D7699B3AC2257664003BA72A?Opendocument>

μετανάστευσης, την επίδραση αυτής στις διεθνείς σχέσεις και αλληλεξαρτήσεις καθώς και με τις τυχόν γεωπολιτικές επιπτώσεις της.⁴

Στόχος, επομένως, αυτής της εργασίας θα είναι, αφού πρώτα αναλυθεί το φαινόμενο της μετανάστευσης ως ένα διεθνές διαχρονικό φαινόμενο και παρουσιασθεί η ελληνική και ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική αντίστοιχα, να καταδειχθούν οι οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες που έχουν προκληθεί στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια. Πρόκειται για μια αναλυτική προσπάθεια που στοχεύει να συμβάλει σε μια ορθολογική προσέγγιση του φαινομένου της μετανάστευσης στη χώρα μας και στην απομυθοποίηση πολλών δογματικών υποθέσεων και ισχυρισμών.

Η παρούσα εργασία αποτελείται από έξι ενότητες:

Μετά την εισαγωγή που προηγήθηκε, στην δεύτερη ενότητα αναλύεται η υφή και διαχρονικότητα της μετανάστευσης, με στόχο να προσδιορισθεί εννοιολογικά το εν λόγω φαινόμενο.

Στην τρίτη ενότητα γίνεται ειδική αναφορά στο ζήτημα της μεταναστευτικής πολιτικής και ειδικότερα στις πολιτικές της ΕΕ και της Ελλάδας. Στόχος είναι να αποσαφηνισθεί το πολιτικό και ρυθμιστικό πλαίσιο εντός του οποίου εξελίσσεται το φαινόμενο και να καταδειχθεί η βούληση ή άρνηση της ΕΕ και της χώρας μας έναντι των μεταναστευτικών εισροών.

Η τέταρτη ενότητα ασχολείται πιο αναλυτικά με τις οικονομικές επιπτώσεις της μετανάστευσης στη χώρα μας. Ειδικότερη αναφορά γίνεται σε ορισμένες βασικές επιπτώσεις όπως στην αγορά εργασίας, στη μαύρη αγορά εργασίας και στην παραοικονομία, στην οικονομική μεγέθυνση, στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης αλλά και στις επιπτώσεις της

---

⁴ ΡΟΜΠΟΛΗ Σ., 'ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ', <http://www.inegsee.gr/equal/equal2/arhtra/%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82%20%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7%CF%82.pdf>

τρέχουσας οικονομικής κρίσης στο μεταναστευτικό φαινόμενο. Η ανάλυση της ενότητας αυτής κλείνει με μια σύνοψη του κόστους και των ωφελειών της μετανάστευσης.

Στην πέμπτη ενότητα συζητούνται οι κοινωνικές επιπτώσεις της μετανάστευσης. Ειδική έμφαση δίδεται σε ζητήματα όπως η ξενοφοβία και ο ρατσισμός, η πολυπολιτισμική διάσταση, η εθνολογική διάσταση καθώς και το ζήτημα των επιπτώσεων στα εκπαιδευτικά συστήματα.

Στην έκτη και τελευταία ενότητα συνοψίζονται τα βασικά συμπεράσματα της εργασίας και διατυπώνονται ορισμένες προτάσεις για μια πιο αποτελεσματική μεταναστευτική πολιτική.

2.Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΩΣ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

Κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει το γεγονός ότι η μετανάστευση αποτελεί κομμάτι του πολιτισμού και της ιστορίας όλων των λαών της γης.

Είναι ένα διαχρονικό και οικουμενικό φαινόμενο. Ενώ όμως στα προϊστορικά χρόνια και λίγο αργότερα οι άνθρωποι μετανάστευαν εξαιτίας των πολέμων, των φυσικών καταστροφών και εξαιτίας της σπανιότητας των πόρων και των αγαθών για την επιβίωση ολόκληρων πληθυσμών, σήμερα κύρια αιτία του φαινομένου αποτελεί ο οικονομικός παράγοντας, από τη στιγμή που ολόκληρες κοινωνίες βασίζονται στην άνιση κατανομή των πόρων για την επιβίωσή τους.

Με την είσοδο ανειδίκευτων εργατών σε μια χώρα επηρεάζεται η θέση των αντίστοιχων γηγενών, ενώ η αύξηση της προσφοράς εργασίας πολλές φορές πιέζει τους μισθούς προς όφελος των καταναλωτών, οι οποίοι μπορούν να αγοράζουν προϊόντα σε χαμηλότερες τιμές ή να απασχολούν εργάτες σε οικιακές εργασίες με πολύ χαμηλότερη αμοιβή από εκείνη των ντόπιων. Αυτό συχνά έχει ως αποτέλεσμα να γίνονται πιο πλούσιοι οι ίδιοι, ενώ ταυτόχρονα να γίνονται με τη σειρά τους αρκετά φτωχότεροι οι ντόπιοι.⁵

Πιο συγκεκριμένα, στη χώρα μας η οικονομική μετανάστευση, κυρίως από τις χώρες της ανατολικής και νοτιοανατολικής Ευρώπης, εμφανίζεται πολύ πιο έντονα μέσα στη δεκαετία 1990- 2000, ενώ η λαθρομετανάστευση μετά το 2000. Εκείνη την εποχή είναι που η χώρα αρχίζει να συγκλίνει ως προς τα οικονομικά μεγέθη της με εκείνα των περισσότερων

---

⁵ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ Θ., 'ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ'

<http://portal.tee.gr/portal/page/portal/teetkm/DRASTHRIOTHTES/OMADESERGASIAS/%C1%D1%D7%C9%D4%C5%CA%D4%CF%CD%C9%CA%CF%C9%20%CA%C1%C9%20%D0%CF%CB%C5%CF%C4%CF%CC%C9%CA%CF%C9%20%CC%C5%D4%C1%D3%D7%C7%CC%C1%D4%C9%D3%CC%CF%C9/6-15.pdf>

ευρωπαϊκών χωρών και να αποκτήσει σημαντικό οικονομικό ρόλο στα Βαλκάνια. Έτσι, ενώ στην αρχή ήταν γνωστή η Ελλάδα ως χώρα αποστολής μεταναστών, έκτοτε άρχισε να μετατρέπεται σε χώρα υποδοχής τους. Ακόμα και η ελληνική βιομηχανία πλέον χρειάζεται φθηνά εργατικά χέρια για να αντεπεξέλθει στο διεθνή ανταγωνισμό και να παράγει τις απαιτούμενες ποσότητες προϊόντων σε χαμηλότερες τιμές.⁵

Μεγάλες είναι εκείνες οι μερίδες πληθυσμών που προσπαθούν καθημερινά να διεκδικήσουν με κάθε τρόπο ένα ακόμα μικρό τμήμα των κοινωνικών και υλικών αγαθών, τα οποία έχουν στερηθεί για διάφορους κάθε φορά λόγους (π. χ όπως είναι η αποικιοκρατία ή ο ιμπεριαλισμός των κρατών της Δύσης κτλ) και να διαφυλάξουν την εθνική κυριαρχία τους καταπολεμώντας σε οικουμενικό και εθνικό επίπεδο την όλο και αυξανόμενη άνιση κατανομή των πόρων.

Έτσι, η μετανάστευση σαν ιστορικό και κοινωνιολογικό φαινόμενο δημιουργεί μια ισχυρή “δυναμική” μετακίνησης ατόμων από χώρες χαμηλού βιοτικού επιπέδου σε άλλες πιο ανεπτυγμένες οικονομικά, πολιτικά και κοινωνικά.

Ιδιαίτερα σήμερα όμως παρατηρείται έντονα το φαινόμενο της μετακίνησης πληθυσμών ακόμα και από ισχυρές οικονομικά χώρες προς άλλες επίσης προηγμένες, κυρίως μέσα στα πλαίσια της ΕΕ, με πρωταρχικό στόχο την αναζήτηση καλύτερων προϋποθέσεων εργασίας από εκείνες που προσφέρει η χώρα τους.

Ενώ λοιπόν μέχρι τη δεκαετία του 1980 η Ελλάδα, η Πορτογαλία, η Ισπανία και η Ιταλία ήταν χώρες εξαγωγής μεταναστών, η βαθμιαία ανάπτυξή τους, αλλά και ως ένα βαθμό η γεωγραφική τους θέση, τις μετέτρεψε σε χώρες υποδοχής, που σήμερα πλέον ταλαντεύονται ανάμεσα στις ανάγκες που προκαλούν οι απαιτήσεις της αγοράς εργασίας, κυρίως για αύξηση της παραγωγής και ενίσχυση της παραγωγικότητας, και τα προβλήματα που προκύπτουν λόγω της κοινωνικής αναταραχής που δημιουργεί η καθημερινή αύξηση των μειονοτήτων.⁶

---

⁶ ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ Χ., ‘ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ’ (2007)http://www.elesme.gr/elesmegr/periodika/t39/t39_08.htm

3. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

3.1 Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΑ

Ήταν επομένως επιτακτική ανάγκη, αναφορικά με την πολιτική της ΕΕ με την οποία εναρμονίζεται και η Ελλάδα από το 1999, να αρχίσει να καταβάλλεται μια προσπάθεια προσδιορισμού μιας κοινής πολιτικής, ώστε να αποφευχθούν φαινόμενα λήψης μονομερών μέτρων από την πλευρά ορισμένων χωρών.

Έχει χαραχθεί πλέον μια πολιτική μετά από τις αποφάσεις της Συνόδου Κορυφής της Σεβίλλης και των Βρυξελλών, η οποία προσανατολίζεται στην κοινωνική ένταξη των νόμιμων μεταναστών και στην καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης (λαθρομετανάστευση). Ταυτόχρονα, διαγράφεται μια πολιτική ελέγχου των συνόρων και των σημείων εισόδου, ενώ γίνονται προσπάθειες λήψης μέτρων για συνεργασία και περαιτέρω ανάπτυξη των χωρών αποστολής μεταναστών.

Στην Ελλάδα, στις αρχές του 1998 ο αριθμός των νόμιμων μεταναστών άγγιζε τους 190.000, ενώ σε συνδυασμό με τις προσπάθειες αποκατάστασης των διπλωματικών σχέσεων με την Αλβανία και το άνοιγμα των ελληνοαλβανικών συνόρων το 1987 αυξήθηκε ο αριθμός των ομογενών Βορειοηπειρωτών καθώς και η δυνατότητα παραμονής τους στην Ελλάδα.⁷

---

⁷ ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ Χ.,(2007) 'ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ'
http://www.elesme.gr/elesmegr/periodika/t39/t39_08.htm

3.2 Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση,⁸ από τη στιγμή που το φαινόμενο της μετανάστευσης αυξάνεται ραγδαία έχοντας τόσο θετικές όσο και αρνητικές συνέπειες στις χώρες προέλευσης και υποδοχής, κρίνεται αναγκαίο για την ΕΕ να χειριστεί το θέμα μέσα στο ήδη υπάρχον κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο των κρατών- μελών με στόχο την ειρηνική συνύπαρξη των μεταναστών και των γηγενών και τη βελτίωση της θέσης και της κατάστασης των χωρών κυρίως υποδοχής.

Είναι γεγονός ότι σήμερα ζούμε στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, του ανταγωνισμού μεταξύ μεγάλων επιχειρήσεων και συχνά της έλλειψης εξειδίκευσης σε διάφορους επαγγελματικούς τομείς. Ο πληθυσμός της Ευρώπης χαρακτηρίζεται από δημογραφική γήρανση και οι μετανάστες σε πολλά κράτη- μέλη βρίσκονται προ των πυλών για εύρεση καλύτερων συνθηκών ζωής και εργασίας. Στόχος λοιπόν της ΕΕ ήταν και είναι η ομαλή ένταξή τους στην Ευρώπη, έτσι ώστε όχι μόνο να αποφευχθεί η παράνομη εισροή τους αλλά και να εξασφαλιστεί η δημιουργία σταθερών και ειρηνικών κοινωνιών.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή όρισε τη μεταναστευτική πολιτική της ΕΕ με τρόπο που να μπορεί να αντιμετωπίζει τις προκλήσεις που προκύπτουν από αυτό το φαινόμενο. Πιο συγκεκριμένα, έχει οικοδομήσει το Πρόγραμμα της Χάγης του 2004 καθώς και μια προσέγγιση για τη μετανάστευση που υιοθέτησαν και τα Ευρωπαϊκά Συμβούλια το 2005 και το 2006, σύμφωνα με τα οποία προσπαθεί να αντιμετωπίσει την παράνομη μετανάστευση, το ανθρώπινο δουλεμπόριο καθώς και να περιορίσει ακόμα και τη νόμιμη μετανάστευση. Μάλιστα, για να επιτευχθεί αυτό ο στόχος στηρίζεται στις γενικές αρχές της αναλογικότητας, της επικουρικότητας, της αλληλεγγύης και του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών των μεταναστών, επιχειρώντας ταυτόχρονα μια γνήσια συνεργασία με τρίτες χώρες. Η μεταναστευτική πολιτική και η χάραξη μιας κοινής πορείας σε ευρωπαϊκό επίπεδο με

---

⁸<http://www.firststepsproject.eu/web/content.asp?lng=gr&parent=POLICY&section=Comprehensive>

έλεγχο των προκλήσεων και των ευκαιριών που αυτή μπορεί να προσφέρει, αποτελεί αυτή τη στιγμή μια από τις κύριες προτεραιότητες της ΕΕ.⁹

Είναι λοιπόν εμφανές, πως σήμερα περισσότερο από ποτέ, κρίνεται απαραίτητο τα κράτη- μέλη να έχουν ως στόχο τους, η μετανάστευση να αποτελέσει μέρος της ανάπτυξής τους και όχι ανυπέρβλητο κοινωνικό εμπόδιο. Γι' αυτό και μέσα στα πλαίσια της ΕΕ επιχειρείται να υπάρξει συνολική και αποτελεσματική αντιμετώπιση με σκοπό την πάταξη των αιτίων που προκαλούν το πρόβλημα.

Βέβαια, μια σωστή και δίκαιη λύση θα ήταν να διαμορφωθεί με πιο ορθολογικό και ισορροπημένο τρόπο η παγκόσμια οικονομία, ώστε όλοι να είναι σε θέση να απολαμβάνουν τα αγαθά της με ταυτόχρονη ανάπτυξη των υποδομών και μια πιο ίση διαχείριση του πλούτου. Όλα αυτά θα μπορέσουν να επιτευχθούν μόνο με την ταυτόχρονη κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού και την από όλες τις απόψεις εξέλιξή του, με κύριο στόχο το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ειρήνης και της δικαιοσύνης.

Ακόμη, κύρια προϋπόθεση για την από κοινού αντιμετώπιση του φαινομένου αποτελεί η αποδοχή από όλους ότι η μετανάστευση μπορεί να γίνει ουσιαστικό εργαλείο ανάπτυξης. Με τη δημιουργία λοιπόν σχέσεων αλληλεγγύης και εταιρικότητας μεταξύ των χωρών προέλευσης και προορισμού άρχισαν σταδιακά τα κράτη- μέλη να εισέρχονται σε μια διαδικασία συνεργασίας και καταμερισμού ευθυνών κατά ουσιαστικό και δίκαιο τρόπο.

Τον Οκτώβριο του 2008 η ΕΕ υιοθέτησε το Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο. Έτσι, μαζί με τα κράτη- μέλη της η ίδια η ΕΕ δεσμεύθηκε για τη χάραξη μιας συνεκτικής, δίκαιης και αποτελεσματικής πολιτικής που θα επιλύει τα προβλήματα, θα διαχειρίζεται τις προκλήσεις και θα εκμεταλλεύεται θετικά και προς όφελος όλων των χωρών τις ευκαιρίες που δημιουργεί η μετανάστευση. Κάποιες χώρες μάλιστα, με πρώτη την Κύπρο

---

⁹<http://www.firststepsproject.eu/web/content.asp?lng=gr&parent=POLICY&section=Comprehensive>

παραμένουν αφοσιωμένες σε αυτό το στόχο και σε εκείνον της επιτακτικής ανάγκης για διαμόρφωση μιας Κοινής Ευρωπαϊκής Πολιτικής για τη Μετανάστευση.¹⁰

Γενικά η μετανάστευση όμως δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως παράγοντας αστάθειας και πηγή προβλημάτων ή ως απειλή για τις οικονομίες των χωρών υποδοχής. Αντίθετα, μπορεί να φανεί χρήσιμη για την ανάπτυξη τόσο της χώρας προέλευσης όσο και της χώρας υποδοχής. Είναι γνωστό ότι δεν είναι εύκολη η αποτελεσματική αντιμετώπιση του θέματος, αλλά με συντονισμένες κινήσεις και σχέσεις σύμπνοιας και συνεργασίας μπορεί τουλάχιστον να επιτευχθεί μια ικανοποιητική διαχείριση των προκλήσεων και να μειωθούν στο ελάχιστο όλες οι αρνητικές επιπτώσεις, ενώ ταυτόχρονα να μεγιστοποιηθούν τα οφέλη από μια τέτοια προσέγγιση.

3.3 Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Όσον αφορά τη χώρα μας, είναι γνωστό ότι, κατά την εποχή της αθρόας εισροής μεταναστών στην Ελλάδα, τη δεκαετία του 1990, δεν υπήρχε καμιά μεταναστευτική πολιτική ώστε το κράτος να μπορεί να ελέγχει αυτή την κατάσταση. Μέχρι εκείνη τη στιγμή ό, τι αφορούσε τη μετανάστευση ρυθμιζόταν από ένα νόμο του 1929, τον 4310, που ασχολούνταν μόνο με θέματα εξόδου των μεταναστών από τη χώρα. Το 1991 ψηφίστηκε ένας νόμος με τον τίτλο «Είσοδος, έξοδος, παραμονή, εργασία, απέλαση αλλοδαπών, διαδικασία αναγνώρισης προσφύγων και άλλα», με στόχο να ελέγχοντα τα σύνορα ώστε να περιοριστεί το φαινόμενο της μετανάστευσης, που αποτελούσε ως τότε μάλιστα για την κοινωνία. Ενώ λοιπόν θα περίμενε κανείς να έχει καταστεί αδύνατη η είσοδος μεταναστών στη χώρα, η πραγματικότητα

¹⁰ 'ΣΥΝΟΨΗ ΤΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΤΗΣ Ε.Ε.' (2008)

http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/jl0008_el.htm

ήταν πολύ διαφορετική, αφού έκτοτε χιλιάδες μετανάστες έχουν εισέλθει παράνομα με σκοπό την εύρεση εργασίας και τη μόνιμη εγκατάστασή τους.¹¹

Έτσι, το κράτος διαπίστωσε ότι χρειαζόταν η λήψη πολύ δραστικότερων μέτρων από τον απλό έλεγχο των συνόρων με σκοπό την παρεμπόδιση της εισροής μεταναστών, και το 1997 εκδόθηκαν τα πρώτα προεδρικά διατάγματα 358 και 359, που τέθηκαν σε εφαρμογή από το 1998, νομιμοποιώντας τους παράνομους μετανάστες. Ωστόσο, το πρόγραμμα αυτό δεν μπόρεσε να εφαρμοστεί στο σύνολό του λόγω κάποιων αδυναμιών. Παρόλα αυτά ομαλοποίησε αρκετά την κατάσταση στη χώρα.¹¹

Σε διάλεξη που διοργάνωσε το ΕΛΙΑΜΕΠ (Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής), ο Γενικός Γραμματέας Δημόσιας Τάξης, Πρέσβης κ. Κων/νος Μπίτσιος, χαρακτήρισε τη μη νόμιμη μετανάστευση ως ένα μείζον πολιτικό ζήτημα που έχει πλέον εμφανείς τόσο κοινωνικές όσο και οικονομικές προεκτάσεις.¹²

Η Ελλάδα σήμερα αντιμετωπίζει αρκετές δυσκολίες ως προς τον έλεγχο και τη διαχείριση της ροής των μεταναστών και για την αντιμετώπιση του προβλήματος προσπαθεί να επικεντρωθεί στους παρακάτω άξονες: όσον αφορά το εθνικό επίπεδο έχει σαν στόχο να ενισχύσει αισθητά το ποσοστό του εκούσιου επαναπατρισμού όλων όσων διαμένουν παράνομα στη χώρα, καθώς και να αποτρέψει την παράνομη είσοδο νέων μεταναστών, έτσι ώστε να αποφευχθεί η πρόκληση μεγαλύτερων κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων. Για την αποτροπή, όμως, της παράνομης εισόδου επιβάλλεται συνεργασία μεταξύ Ελλάδας-

---

¹¹ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΟΥ Α.,(2005) ‘ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ’ <http://www.eliamep.gr/en/wp-content/uploads/2008/11/elliniki-metanastefiki-politiki-triantafyllidou.pdf>

¹² ΟΜΙΛΙΑ Γενικού Γραμματέα Δημόσιας Τάξης Πρέσβη κ. [Κωνσταντίνου Μπίτσιου](#) (2009)‘Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ’ <http://www.eliamep.gr/frontpage/horizontal-bottom-medium/i-metanastefiki-politiki/>

Τουρκίας, πράγμα το οποίο συχνά αποτελεί θέμα σύγκρουσης και διαφωνίας μεταξύ των δύο χωρών, ειδικά λόγω μη συνεπούς εφαρμογής από την πλευρά της Τουρκίας της Συμφωνίας Επανεισδοχής. Η **Συμφωνία Επανεισδοχής** που είχε υπογραφεί μεταξύ Ελλάδας-Τουρκίας το 2002, και επέτρεπε την επαναπροώθηση όσων έχουν εισέλθει από την Τουρκία, υπήρξε κενό γράμμα που πυροδότησε το πρόβλημα. Αναγνωρίζοντας ότι το ζήτημα μπορεί να αντιμετωπισθεί μόνο σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η ΕΕ υπέγραψε με την Τουρκία σχετική κατ' αρχήν συμφωνία. Η κατ' αρχήν συμφωνία μεταξύ Ε.Ε.-Τουρκίας, η οποία αναμένεται να οριστικοποιηθεί εντός του 2011, εμμένει στην «επανεισδοχή» και όχι στην αποτροπή εισόδου λαθρομεταναστών εντός των συνόρων της Ε.Ε.-θέμα που κυρίως απασχολεί την Ελλάδα, αφού στη χώρα μας προωθείται ο μέγιστος αριθμός τους.¹³

Η νέα μεταναστευτική πολιτική έχει θέσει σήμερα σαν προτεραιότητά της την ενίσχυση του συστήματος απόδοσης ασύλου με την ταυτόχρονη μάλιστα δημιουργία νέων επιτροπών που θα έχουν σαν αρμοδιότητά τους τη διεκπεραίωση αντίστοιχων αιτημάτων, χωρίς όμως αυτή η διαδικασία να θεωρείται η πιο ενδεδειγμένη από τη στιγμή που δεν υπάρχουν κατάλληλες υποδομές και ανθρώπινοι πόροι για την αποτελεσματική λειτουργία της.

Βέβαια, αποτελεί αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι η γεωγραφική θέση της χώρας μας είναι τέτοια, που την καθιστά πρώτη χώρα εισόδου για αρκετά μεγάλο αριθμό μεταναστών που ζητούν άσυλο, επιβαρύνοντας έτσι τόσο τον προϋπολογισμό του κράτους, όσο και τη διαχείριση ανθρωπίνων πόρων. Όσον αφορά τη Συνθήκη του Δουβλίνου II, η εφαρμογή της είναι ιδιαίτερα προβληματική από τη στιγμή που ασκεί δυσανάλογες πιέσεις στις χώρες της Μεσογείου, όπως π. χ στην Ελλάδα, ενώ δεν αγγίζει σχεδόν καθόλου τις χώρες της Βόρειας Ευρώπης που δεν τις αφορά άμεσα το φαινόμενο της λαθρομετανάστευσης.¹⁴

---

¹³ ΜΠΑΤΡΑΚΟΥΛΗΣ Θ., 'ΠΟΛΥΠΛΕΥΡΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ'
http://www.elesme.gr/elesmegr/periodika/t55/t55_11.html

¹⁴ ΦΩΤΙΑΔΗΣ Ο., (2009) 'ΛΑΘΡΟΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ: Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΔΟΥΒΛΙΝΟΥ II ΚΑΙ Η ΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ' <http://www.anixneuseis.gr/?p=3073>

Γενικότερα, η χώρα μας επιχειρεί το ζήτημα της μη νόμιμης μετανάστευσης να γίνει θέμα που θα πρέπει να αντιμετωπιστεί με κοινές πολιτικές των εταίρων της ΕΕ σε ευρωπαϊκό και όχι σε κρατικό μόνο επίπεδο. Με αυτήν την από κοινού αντιμετώπιση που επιθυμεί η Ελλάδα, όχι μόνο θα επιτευχθεί καλύτερη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών, αλλά θα μπορέσουν πολύ πιο εύκολα να ενσωματωθούν κοινωνικά οι μετανάστες που ήδη διαμένουν στη χώρα.

Η μετανάστευση σαν μόνιμη πλέον κατάσταση για τη Γηραιά Ήπειρο, κυρίως μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, στάθηκε ευεργετική για τις οικονομίες των χωρών υποδοχής, χωρίς όμως να μπορέσει να αντιμετωπιστεί μέχρι σήμερα με βάση τις ανάγκες όλων των κρατών- μελών της ΕΕ. Στόχος των χωρών που πλήττονται από το φαινόμενο είναι κατά κύριο λόγο η ομαλότερη ένταξη των μεταναστών στις κοινωνίες, πάντα όμως σε συνάρτηση με μια ενιαία και αποτελεσματική ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική.

Στην Ελλάδα που έχει γίνει από τη δεκαετία του '90 και έπειτα κατ' εξοχήν χώρα υποδοχής μεταναστών, η ανεπάρκεια μεταναστευτικής πολιτικής οδήγησε σε συνεχείς νομιμοποιήσεις, παρόλο που με την πολιτική που ασκήθηκε ποτέ δεν κατόρθωσε να νομιμοποιηθεί το μεγαλύτερο μέρος τους, καθώς και σε φαινόμενα εκμετάλλευσης και παράνομης διακίνησης και στην αύξηση του ποσοστού του οργανωμένου εγκλήματος.¹⁵

Ενώ λοιπόν σαν χώρα με τη μεγαλύτερη αύξηση της αναλογίας των μεταναστών προς τον πληθυσμό, θα έπρεπε να έχει χαραχθεί κάποια μεταναστευτική πολιτική, αντίθετα η συμβολή της σε αυτό το θέμα είναι πολύ μικρή. Δεν υπάρχει μια ενιαία εθνική πολιτική, αλλά πολλές αποσπασματικές και συμπληρωματικές, που καθιστούν το πρόβλημα μεγαλύτερο και τους μετανάστες σαν πολίτες δεύτερης κατηγορίας ή ακόμα και σαν "μη πολίτες". Παρόλα αυτά, τόσο ο ιδιωτικός τομέας της οικονομίας αποκόμισε σημαντικά οφέλη από τη χαμηλού κόστους εργασία των μεταναστών, όσο και το ίδιο το κράτος που επιχειρήσε να

---

¹⁵ www.hlhr.gr/hlhr.../ND2-migr-policy-Pavlou_06.07.05-final.ppt

χρησιμοποιήσει τα φθηνά εργατικά χέρια αυτής της μερίδας πληθυσμού για να χρηματοδοτήσει και να προωθήσει την ανάπτυξη με όσο το δυνατόν χαμηλότερο κόστος.¹⁶

Κατά καιρούς έγιναν κάποιες προσπάθειες ώστε να μπορέσει να ρυθμιστεί το φαινόμενο αποτελεσματικά, κυρίως, από την κυβέρνηση το 2001 με το νόμο 2910/ 2001 που έφερε στη Βουλή. Με αυτό έθεσε σαν στόχο της την αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης, συνεχίζοντας να ελέγχει τα σύνορα και τις προϋποθέσεις εισόδου των μεταναστών στη χώρα. Το 2004 αντίστοιχα, η κυβέρνηση με το νόμο 3202/ 2004 άρχισε να δίνει άδειες διαμονής για δύο συνεχή έτη, αλλά παρόλα αυτά μέχρι σήμερα εξακολουθεί να αποτελεί μια αρκετά χρονοβόρα διαδικασία η έκδοση αδειών διαμονής, προκαλώντας προβλήματα τόσο στους εργοδότες όσο και στους ίδιους τους μετανάστες, που κινούνται πολλές φορές χωρίς ίσως να το θέλουν παράνομα στη χώρα, αφού μόνο αποδεικτικό στοιχείο είναι η αίτηση που κάνουν για να τους χορηγηθεί η άδεια διαμονής και όχι η ίδια η άδεια.

---

¹⁶ 'ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ' (2010)

<http://www.paspaase.gr/arkheioarthron/ergasiaka/metanasteutikeergasiakaieoikonomiatouratsismou.html>

4. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

4.1 ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

4.1.1 ΓΕΝΙΚΑ

Είναι πλέον κοινά αποδεκτό από όλους, ότι η παγκοσμιοποίηση έχει αυξήσει αισθητά τη μεταναστευτική κίνηση τόσο στην Ευρώπη γενικότερα, όσο και στην Ελλάδα ειδικότερα. Κυρίως, οι ανεπτυγμένες χώρες έχουν σήμερα ανάγκη για εργατικό δυναμικό, διότι η γήρανση του πληθυσμού τους και η υπογεννητικότητα που επικρατεί στις χώρες αυτές δυσχεραίνουν την παραγωγική διαδικασία, ειδικά στους κλάδους έντασης εργασίας. Έτσι, όλη αυτή η κατάσταση τις καθιστά ευάλωτες στην αναζήτηση παράνομης εργασίας και ως εκ τούτου στην κάλυψη των αντίστοιχων θέσεων από τους μετανάστες. Αυτό παρατηρείται κυρίως στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις που δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να μετακομίσουν σε χώρες με φθινό εργατικό δυναμικό, επομένως αναγκαστικά απασχολούν έστω και άτυπα μετανάστες που αμείβονται με χαμηλότερους μισθούς. Ως εκ τούτου, οι μετανάστες έχουν γίνει πλέον αναπόσπαστο κομμάτι της οικονομικής ζωής των χωρών υποδοχής, από τη στιγμή που οι εργοδότες τους προτιμούν επειδή εργάζονται πιο πρόθυμα από ότι οι γηγενείς κάτω από αντίξοες συνθήκες, με χαμηλά ημερομίσθια, για πιο βαριές και επικίνδυνες δουλειές και με ευέλικτα ωράρια εργασίας.¹⁷

Πιο συγκεκριμένα, τους μετανάστες τους εντοπίζουμε να απασχολούνται σε τομείς όπως είναι η γεωργία, η κτηνοτροφία και η κλωστοϋφαντουργία, οι οικοδομές και, γενικότερα, οι κατασκευές καθώς και ως υπάλληλοι καθαρισμού. Οι παράνομοι κυρίως μετανάστες είναι αυτοί που χρησιμοποιούνται σε εργασίες χαμηλού επιπέδου και οι εργοδότες τους είναι συνήθως μικροί επιχειρηματίες που με τους χαμηλούς μισθούς των εργαζομένων προσπαθούν

---

¹⁷ ΓΕΩΡΜΑΣ Κ., 'ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ' <http://www.ardn.gr/node/2668>

να διατηρήσουν σε ένα ικανοποιητικό ή ακόμη και υψηλό επίπεδο τα περιθώρια κέρδους τους.

Ωστόσο, τα ποσοστά των παράνομων μεταναστών ποικίλλουν από χώρα σε χώρα με πρώτη στην Ευρώπη την Ελλάδα, με ένα ποσοστό 56% του πληθυσμού των μεταναστών, σύμφωνα με στοιχεία του ΟΟΣΑ, και με την Ιταλία να την ακολουθεί με 25%, ενώ η Ισπανία και η Πορτογαλία έχουν 14% παράνομους μετανάστες. Στη χώρα μας βέβαια, όπως και στις υπόλοιπες χώρες, αυτό συμβαίνει εξαιτίας της έλλειψης μεταναστευτικής πολιτικής και της απουσίας της πολιτικής πρωτοβουλίας για τη δημιουργία και τη σωστή οργάνωση ενός κράτους δικαίου. Οι συνθήκες εργασίας έχουν φθάσει πολύ κάτω από τα αξιοπρεπή ανθρώπινα επίπεδα και έτσι η Ελλάδα κυρίως τα τελευταία χρόνια αποτελεί μια από τις περιοχές με τα πιο υψηλά ποσοστά σε ανειδίκευτους εργάτες, των οποίων ο ρόλος γίνεται ακόμα πιο σημαντικός από τη στιγμή που οι νέοι της υπαίθρου μετακινούνται προς τα μεγάλα αστικά κέντρα ή ακόμα και στο εξωτερικό.¹⁸

Πέρα από τη γεωργία, οι μετανάστες καταλαμβάνουν σημαντική θέση και σε τομείς όπως είναι οι κατασκευές, τα ξενοδοχεία ή οι χώροι εστίασης, οι υπηρεσίες καθαριότητας και οι οικιακές εργασίες. Η απασχόλησή τους σε αυτούς τους τομείς είναι προσωρινή- εποχική και επισφαλής και φυσικά με εξαιρετικά χαμηλούς μισθούς.

Η ελληνική αγορά εργασίας έχει επηρεαστεί σε πολύ μεγάλο βαθμό από την είσοδο των μεταναστών στη χώρα και ενώ γενικότερα η κατάσταση αυτή μοιάζει με την αντίστοιχη πολλών άλλων ευρωπαϊκών κρατών, στην Ελλάδα το διαφορετικό είναι ότι οι μετανάστες απασχολούνται σε μεγάλα ποσοστά σε όλους τους οικονομικούς τομείς, σε αντίθεση με τις ΗΠΑ και την Ευρώπη που συγκεντρώνονται μόνο σε συγκεκριμένους τομείς εργασίας. Επιπροσθέτως, ένας αρκετά μεγάλος αριθμός μεταναστών απασχολείται στην παραοικονομία, η οποία κυριαρχείται από βαριές ασχολίες με αντίξοες συνθήκες εργασίας και χαμηλό βαθμό

---

¹⁸ ΓΕΩΡΜΑΣ Κ., 'ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ' <http://www.ardin.gr/node/2668>

τεχνολογικής ανάπτυξης, με αρκετά μεγάλο βαθμό επικινδυνότητας πρόκλησης ατυχημάτων.¹⁹ Σύμφωνα με γενικές έρευνες και λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι πολλοί αλλοδαποί δεν συμμετέχουν στις απογραφές της χώρας μας εξαιτίας του φόβου της σύλληψης, διαπιστώνουμε ότι οι μετανάστες, νόμιμοι και παράνομοι, υπερβαίνουν το 12% του εργατικού δυναμικού της Ελλάδας, στηρίζοντας όλους τους οικονομικούς τομείς της χώρας με εξαίρεση το δημόσιο τομέα. Αυτό οφείλεται κυρίως στο δυναμικό χαρακτήρα τους και έτσι ο ενεργός παραγωγικός πληθυσμός τους πλησιάζει το 80% του συνολικού πληθυσμού τους, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τους Έλληνες είναι το 66,2%. Επίσης, πάνω από το 1/ 2 του πληθυσμού τους είναι ηλικιακά από 15 έως 39 ετών και η συμμετοχή τους στον ενεργό πληθυσμό της χώρας παρουσιάζει αυξητικές τάσεις σε αντίθεση με τα αντίστοιχα ποσοστά των Ελλήνων που συνεχώς μειώνονται.²⁰

Επομένως, η μεταναστευτική ροή διαμόρφωσε αρκετά την εργασιακή πραγματικότητα της Ελλάδας απασχολώντας κατά ένα 37,7% τους μετανάστες ως ανειδίκευτους εργάτες στην αρχή και με την πάροδο των χρόνων ως ειδικευμένους τεχνίτες, ενώ άλλοι εργάζονται σήμερα στον τομέα του εμπορίου, του παραεμπορίου ή ακόμα και της παροχής υπηρεσιών.²¹

Ιδιαίτερα στην εποχή μας, που μαστίζεται από την οικονομική κρίση, διαφαίνεται ξεκάθαρα ότι, ενώ στην αρχή θεωρούνταν ότι η εισαγωγή μεταναστών για εύρεση εργασίας ήταν προσωρινή υπόθεση, σήμερα είναι πλέον ορατό ότι οι μετανάστες εγκαθίστανται μόνιμα στη χώρα υποδοχής και δέχονται να κάνουν εργασίες που απορρίπτουν οι ντόπιοι. Όλη αυτή, όμως, η τάση προκαλεί συχνά έντονες κοινωνικές συγκρούσεις και πολιτικά προβλήματα, από τη στιγμή που οι μετανάστες στις μέρες μας καταλαμβάνουν πια και θέσεις Ελλήνων εργαζομένων.

---

¹⁹ Κασίμης, 'Ντόπιοι και ξένοι στη σύγχρονη αγροτική Ελλάδα' στο Μετανάστευση στην Ελλάδα. Εμπειρίες-Πολιτικές-Προοπτικές, Τζένη Καβουνίδη κ.ά. (επιμ), τόμος Α', Εκδόσεις ΙΜΕΠΟ, Αθήνα 2008, σελ. 194.

²⁰ Η πρόκληση της μεταναστευτικής πολιτικής, ΙΝΕ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Μελέτες 27, Αθήνα 2007

²¹ Κρητικίδης, Γ., «Πληθυσμός, Εργατικό Δυναμικό και Απασχόληση των μεταναστών», Ενημέρωση, Τεύχος 152, Ιούλιος-Αύγουστος 2008. Κόντης

Υπάρχουν μάλιστα κλάδοι, όπως εκείνοι των κατασκευών, του βιομηχανικού τομέα, των οικιακών και αγροτικών εργασιών που στηρίζονται πλέον σχεδόν αποκλειστικά στους μετανάστες, με έντονες επιπτώσεις στο ελληνικό εργατικό δυναμικό που πλήττεται από την ανεργία.

Αυτό οφείλεται στο ότι οι οικονομικοί παράγοντες της χώρας δεν ασχολούνται ιδιαίτερα με την ανάπτυξη μιας αξιοκρατικής κοινωνίας δικαίου, αλλά με την εκμετάλλευση μεταναστών που τους προσφέρουν εύκολο και γρήγορο κέρδος, απασχολώντας τους τόσο στη βιομηχανία όσο και στον οικιακό τομέα και σε εκείνον των προσωπικών υπηρεσιών. Αυτή η παράνομη απασχόληση μεταναστών όχι μόνο εντείνει το πρόβλημα της ανεργίας των Ελλήνων εργαζομένων, αλλά εμποδίζει και την ανάπτυξη κοινωνικών επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών προς όφελος πάντα των προνομιούχων τάξεων.

Ακόμα και ο τομέας της υγείας τα τελευταία χρόνια αντιμετωπίζει παρόμοια κατάσταση από τη στιγμή που τις θέσεις ειδικευμένου προσωπικού που θα μπορούσαν να καταλαμβάνουν γηγενείς, σήμερα κατέχουν χαμηλόμισθοι μετανάστες και μετανάστριες, καταρρακώνοντας την αξιοπρέπεια όσων διαθέτουν τα απαιτούμενα προσόντα. Βέβαια, το κράτος για όλη αυτή την κατάσταση χρησιμοποιεί ως πρόσχημα και επιχείρημα την «οκνηρία» των γηγενών που δεν αναλαμβάνουν εργασίες χαμηλά αμειβόμενες, με αντίξοες συνθήκες και χωρίς προοπτικές μελλοντικής ανέλιξης.

Σήμερα, η Ελλάδα έχει καταλήξει να είναι μια χώρα με μεγάλα ποσοστά μεταναστών που εργάζονται άτυπα, συμβάλλοντας στην παραοικονομία, με χαμηλή παραγωγικότητα, με μηδενική κατάρτιση, με έλλειψη ανταγωνιστικότητας και με σχεδόν όλες τις ελληνικές επιχειρήσεις είτε να έχουν προβληματική οργάνωση, είτε να μην παρουσιάζουν καμιά πρόοδο και βελτίωση στην παραγωγή και στον τομέα της παροχής υπηρεσιών. Η χειρότερη όμως συνέπεια της μετανάστευσης είναι ότι με τη μείωση του εργατικού κόστους και την αναζήτηση όλο και πιο φθηνού εργατικού δυναμικού δοκιμάζεται σκληρά η κοινωνική συνοχή και μειώνεται συνεχώς η δυνατότητα εύρεσης εργασίας για τους γηγενείς, μεγαλώνοντας έτσι το χάσμα μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων. Έτσι, η χώρα οδηγείται σε περιορισμένη

οικονομική ανάπτυξη, αποκλείοντας από την πρόοδο και την ευημερία της μεγάλο μέρος από το νεανικό και εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό. Το χειρότερο είναι ότι συμβάλλει στην υπανάπτυξή της με πολλούς επιστημονικά καταρτισμένους Έλληνες εργαζόμενους να μεταναστεύουν στο εξωτερικό και καταδικάζει με αυτό τον τρόπο κάθε δυνατότητα για βιώσιμη ανάπτυξη και κοινωνική δικαιοσύνη.²²

Όλη αυτή η περιγραφόμενη κατάσταση έχει μια ακόμα συνέπεια για τη χώρα και αυτή είναι η έλλειψη εσόδων για το κράτος από τη μη φορολόγηση των μεταναστών. Η μαύρη εργασία που συχνά αναγκάζονται να προσφέρουν δεν αποφέρει έσοδα στα κρατικά ταμεία, με συνέπεια τεράστιες οικονομικές απώλειες για τη χώρα.

4.1.2 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η μετανάστευση είναι πλέον γεγονός ότι επηρεάζει όλη την οικονομία της χώρας μας, κυρίως στον τομέα της απασχόλησης και των μισθών, σε τέτοιο βαθμό ώστε να προκαλεί δυσάρεστες επιπτώσεις, με πιο σημαντική εκείνη της ανεργίας για τους ντόπιους πληθυσμούς. Κυρίως από τη δεκαετία του '90, η εισροή μεταναστών στην Ελλάδα από τις Βαλκανικές χώρες είναι αθρόα, ενώ τα μέτρα των κυβερνήσεων για την αντιμετώπιση του φαινομένου ανεπαρκή.

Εξετάζοντας το φαινόμενο της μετανάστευσης ιστορικά, πρέπει να σημειωθεί ότι μετά την Αμερική και την Αυστραλία, στα τέλη της δεκαετίας του '80 η χώρα μας έγινε χώρα υποδοχής μεταναστών, οι οποίοι προέρχονταν όχι μόνο από τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, αλλά και από τα Βαλκάνια. Η εισροή μεταναστών στην Ελλάδα ήταν μαζική, απότομη και εντελώς απρογραμματίστη και έτσι άλλαξε γρήγορα και απρόσμενα τα κοινωνικά δεδομένα της χώρας.

---

²² ΙΝΕ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, Ετήσια Έκθεση 2000, Αθήνα, Αύγουστος 2000, σελ. 148

Ήδη οι μετανάστες στην Ελλάδα, εκ των οποίων το 65% κατάγεται από τις τρεις γειτονικές χώρες (Ρουμανία, Βουλγαρία, Αλβανία, ενώ το 57,5% προέρχεται μόνο από την τελευταία), αποτελούν το 10% του πληθυσμού, ενώ πιστεύεται ότι μετά την ένταξη της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας στην ΕΕ το 20% του πληθυσμού θα είναι αλλοδαποί με κύριο ζητούμενο την εύρεση εργασίας. Ήδη, σύμφωνα με την απογραφή του 2001 και με ειδικές έρευνες, διαπιστώνεται ότι το 54,2% ήρθαν στην Ελλάδα για να βρουν εργασία και από αυτούς 8 στους 10 έμειναν σε μεγάλα αστικά κέντρα, ενώ οι υπόλοιποι στην επαρχία, κοντά σε αστικές περιοχές.²³

Δυστυχώς, στην Ελλάδα δεν υπάρχει οργανωμένη και σωστή μεταναστευτική πολιτική, με αποτέλεσμα οι μετανάστες που εισρέουν στη χώρα όχι μόνο να καλύπτουν κάποιες θέσεις τις οποίες δεν αναλαμβάνουν οι γηγενείς για συγκεκριμένο μόνο χρονικό διάστημα, αλλά να καταλαμβάνουν μόνιμα τα πόστα των Ελλήνων εργαζομένων με πολύ χαμηλότερα ημερομίσθια, με αποτέλεσμα οι Έλληνες να περνούν στην ανεργία, παρόλο που αποτελούν εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό.

Σύμφωνα μάλιστα με έρευνες, προκύπτει ότι όχι μόνο έχει μειωθεί σε μεγάλο βαθμό ο πραγματικός μισθός των Ελλήνων εργαζομένων, εξαιτίας του γεγονότος ότι την ίδια εργασία μπορεί να φέρει σε πέρας ένας αλλοδαπός εργαζόμενος με πολύ χαμηλότερο μισθό, αλλά και του ότι περίπου πέντε μετανάστες καταλαμβάνουν θέσεις εργασίας δύο Ελλήνων εργαζομένων, με αποτέλεσμα οι τελευταίοι να χάνουν τη δουλειά τους.

Έτσι, στην Ελλάδα σήμερα οι αλλοδαποί αποτελούν το 5%- 10% του ελληνικού εργατικού δυναμικού, ενώ αγγίζουν όπως είδαμε το 10% περίπου του πληθυσμού στη χώρα. Με τη συνεχή και αυξανόμενη εισροή μεταναστών, οι οποίοι απασχολούνται σε εποχικές

---

²³ ΚΑΙ ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ' (ΑΘΗΝΑ-2006)

http://www.inegsee.gr/equal/equal2/TelikoFylladioGseve_%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CF%81%CE%B8%CF%8E%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82%20%CE%9A%CE%95%CE%9A%20%CE%93%CE%A3%CE%95%CE%92%CE%95%CE%95%202.pdf

κυρίως εργασίες ως ανειδίκευτοι εργάτες, παρατηρείται όχι μόνο αισθητή μείωση των μισθών των ντόπιων εργατών λόγω της μεγάλης προσφοράς, αλλά και αύξηση της ανεργίας από τη στιγμή που με εξαιρετικά χαμηλούς μισθούς και χωρίς ασφαλιστική κάλυψη οι μετανάστες απορροφώνται σε βασικούς κλάδους της οικονομίας της χώρας μας.²⁴

Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας παραοικονομίας που, ενώ στερεί τους μετανάστες από βασικά ανθρώπινα δικαιώματα, ταυτόχρονα τους καθιστά αντικείμενα εκμετάλλευσης από εργοδότες που θέλουν να κάνουν τις επιχειρήσεις τους ανταγωνιστικές στην αγορά, μειώνοντας έτσι δραματικά τα έξοδά τους. Το γεγονός ότι υπάρχουν, για παράδειγμα κλάδοι, όπως ο κατασκευαστικός, στους οποίους, ενώ υπάρχει εγχώριο εργατικό δυναμικό, οι εργοδότες προτιμούν έναντι χαμηλότερων αμοιβών την παράνομη απασχόληση των αλλοδαπών. Αυτό ναι μεν συγκρατεί το κόστος και αποφέρει γρήγορο κέρδος, δεν αποτελεί όμως πραγματική λύση στο πρόβλημα της ανεργίας, αφού μάλλον την εντείνει παρά την εξαφανίζει.

Έτσι, η εισροή των παράνομων μεταναστών στη χώρα έχει προκαλέσει μεγάλη ανασφάλεια στην ελληνική αγορά εργασίας μεγαλώνοντας την ανισότητα μεταξύ των τάξεων και κάνοντας τους πλούσιους πλουσιότερους, ενώ οι φτωχοί ζουν σε όρια εξαθλίωσης από τη στιγμή που βλέπουν τα εισοδήματά τους, όχι απλά να μειώνονται, αλλά στη ουσία να εκμηδενίζονται.

Ο τομέας της απασχόλησης είναι λοιπόν εκείνος στον οποίο οι διακρίσεις μεταξύ των εργαζομένων γίνονται πιο ορατές. Ο τομέας αυτός καθορίζει την ποιότητα ζωής και προόδου του κάθε ανθρώπου, εφόσον οι διακρίσεις που γίνονται εκεί αφορούν άμεσα την επαγγελματική εξέλιξή του, τη διατήρηση μιας θέσης εργασίας ή ακόμα και την πρόσβασή του σε μια ανώτερη, τις ειδικότερες συνθήκες κάτω από τις οποίες θα εργάζεται, το κατά πόσο θα επιδιώξει και θα κατορθώσει να επιμορφωθεί και το αν θα συμμετάσχει ενεργά ακόμα και σε μια συνδικαλιστική οργάνωση. Είναι προφανές λοιπόν ότι οι ανειδίκευτοι εργάτες αποτελούν

---

²⁴ Demoussis, Michael, Giannakopoulos, N. & Zografakis, S. (2008) Native-immigrant wage differentials and occupational segregation in the Greek labour market, *Applied Economics*, (in press)

τροχοπέδη για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας για επιστημονικά εξειδικευμένα άτομα, ενώ ταυτόχρονα με την εργασία τους συμβάλλουν στην αύξηση του εισοδήματος των επιχειρηματιών, στην αύξηση της κατανάλωσης από τα πλούσια νοικοκυριά και στη μεταφορά τεράστιων χρηματικών κεφαλαίων υπό μορφή συναλλάγματος στις χώρες προέλευσής τους. Από την άλλη πλευρά, η Ελλάδα βρίσκεται ανάμεσα στις χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας, εφόσον το 2007 έφθανε το 8,3% με τις γυναίκες να πλήττονται περισσότερο από τους άνδρες. Σύμφωνα με έρευνες, το ποσοστό αυτό αυξάνεται κυρίως στις ηλικίες 15- 29 ετών στους άνδρες, αλλά ακόμα περισσότερο αγγίζει τις γυναίκες που βρίσκονται σε αντίστοιχες ηλικίες.²⁵

Η θετική πλευρά έγκειται στο γεγονός ότι, όπως και πολλές έρευνες εξακολουθούν να δείχνουν, η μετανάστευση βοήθησε σε μεγάλο βαθμό να αναπτυχθεί η οικονομία της χώρας, αναζωογονώντας αρκετές παθητικές επιχειρήσεις που βρίσκονταν στα πρόθυρα της χρεωκοπίας και ήταν έτοιμες να κλείσουν. Έτσι, με τη φθηνή εργασία τους οι αλλοδαποί βοήθησαν όχι μόνο να αντέξουν αυτές οι επιχειρήσεις τον ανταγωνισμό, αλλά και να αυξήσουν την παραγωγή τους και, παράλληλα, να διατηρήσουν το εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό τους.

Παρόλα αυτά, η εργασιακή πραγματικότητα της χώρας τροποποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό, κυρίως, στους κλάδους που χρειαζονταν ανειδίκευτοι εργάτες. Έτσι, σε τομείς όπως η γεωργία, η κτηνοτροφία, οι μεταποιητικές βιομηχανίες, η φροντίδα παιδιών και ηλικιωμένων καθώς και ο καθαρισμός οικημάτων και γραφείων, τρεις στις τέσσερις εργαζόμενες είναι μετανάστριες. Οι άνδρες μετανάστες απασχολούνται σε αντίστοιχα ποσοστά με τις γυναίκες σε κλάδους όπως είναι η γεωργία και η κτηνοτροφία που προαναφέραμε καθώς και στα ξενοδοχεία και τα εστιατόρια.

---

²⁵ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΟΥ Α., (2008) 'ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΔΕΝ ΦΕΡΝΕΙ ΑΝΕΡΓΙΑ'

<http://blogs.eliamep.gr/triandafyllidou/stin-ellada-i-metanastefsi-den-ferni-anergia/>

Ακόμη όμως και σήμερα, το 2011, που θα έπρεπε πλέον να υπάρχει η δυνατότητα ισότιμης κοινωνικής ένταξης των μεταναστών στη χώρα μας, τα πράγματα είναι πολύ διαφορετικά. Το κράτος εξακολουθεί να αφήνει τους αλλοδαπούς να παραμένουν ανεπίσημα στη χώρα και οι άδειες παραμονής να μην ξεπερνούν τις 230.000, σύμφωνα με την απογραφή και τα στατιστικά στοιχεία του 2001.

Επιπροσθέτως, οι διακρίσεις στον τομέα της απασχόλησης καθιστούν τη συνύπαρξη μεταναστών και γηγενών εργαζομένων στον ίδιο χώρο, δύσκολη. Έτσι, ενώ η Ελλάδα κατοχυρώνει συνταγματικά την ίση μεταχείριση όλων των πολιτών σε όλους τους τομείς και έχει ήδη ενσωματώσει και θέσει σε ισχύ τις δύο οδηγίες του Συμβουλίου α) περί εφαρμογής της ίσης μεταχείρισης όλων των προσώπων ανεξάρτητα από την καταγωγή τους και β) περί διαμόρφωσης ενός ευρύτερου πλαισίου ίσης μεταχείρισης στον εργασιακό τομέα, εντούτοις γεγονός είναι ότι παρατηρούνται έντονα φαινόμενα διακρίσεων σε όλους τους κοινωνικούς τομείς και κυρίως σε εκείνον της εύρεσης εργασίας.²⁶

Σήμερα, είναι πράγματι εξαιρετικά δύσκολο ο μετανάστης να αποδείξει ότι έχει εργαστεί ένα συγκεκριμένο αριθμό ετών, δεδομένου ότι δεν έχει τον απαραίτητο αριθμό ενσήμων που αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση για να αποκτήσει άδεια παραμονής στη χώρα. Έτσι, δε μπορεί να εργαστεί νόμιμα και να κατοχυρώσει εργασιακά και συνταξιοδοτικά δικαιώματα στο μέλλον.

Συμπερασματικά, πρέπει να τονιστεί ότι σε γενικές γραμμές η μετανάστευση συνέβαλε στην προσφορά φθηνότερων υπηρεσιών και αγαθών, αναζωογονώντας κυρίως τις αγροτικές και ορεινές περιοχές και αλλάζοντας τα κοινωνικοοικονομικά δεδομένα πολλών ευρωπαϊκών χωρών, όπως και της Ελλάδας.

Δεν μπορούμε όμως να αγνοήσουμε και τις αρνητικές συνέπειες της μετανάστευσης. Εκτός από την ανεργία που προκάλεσε στους ημεδαπούς, το γεγονός ότι οι μισθοί των ντόπιων

---

²⁶ 'ΣΥΝΟΨΗ ΤΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΤΗΣ Ε.Ε.' (2008)

http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/employment_rights_and_work_organisation/c10823_el.htm

εργαζομένων μειώθηκαν ή έμειναν σε χαμηλά επίπεδα, είχε ως συνέπεια να χαθεί στη χώρα μας κάθε ευκαιρία και κίνητρο για τεχνολογική πρόοδο, από τη στιγμή που οι επιχειρήσεις, για να γίνουν ανταγωνιστικές και να μειώσουν το κόστος παραγωγής τους και την ειδίκευση σε εργατικό δυναμικό, προσαρμόστηκαν στην παλιά τεχνολογία έντασης εργασίας. Αυτό ήταν αρνητικό κυρίως για τα αστικά κέντρα, τα οποία δεν κατόρθωσαν να εκσυγχρονιστούν και να αναβαθμίσουν τον τομέα παραγωγής.

4.2 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΜΕΓΕΘΥΝΣΗ

Ως ένα από τα αρχαιότερα φαινόμενα της ιστορίας της ανθρωπότητας, η μετανάστευση έχει αγγίξει σχεδόν όλες τις χώρες της γης, προσδίδοντας πολλαπλές διαστάσεις στο θέμα, το οποίο δεν παραμένει μόνο στο κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο, αλλά παίρνει και πολιτικές αλλά και θεσμικές διαστάσεις.

Το φαινόμενο και η τάση της μετανάστευσης παρατηρούνται κυρίως προς χώρες που έχουν ανάγκη από εργατικό δυναμικό, με στόχο όπως έχουμε αναφέρει και πιο πάνω, τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και την αύξηση της πιθανότητας εύρεσης καλύτερης εργασίας. Αυτό όμως μπορεί να έχει θετικές συνέπειες για τους ίδιους τους μετανάστες, αλλά έχει πολλές φορές αρνητικές συνέπειες για τους γηγενείς πληθυσμούς, από τη στιγμή που υφίστανται αξιοσημείωτη μείωση των μισθών τους.

Σύμφωνα με μελέτες που έχουν διεξαχθεί,²⁷ προκύπτει ότι οι μετανάστες με την εργασία τους ήδη κατά τη δεκαετία του 1990 συνέβαλαν κατά 3% στο ΑΕΠ, χάρη στην αύξηση του εργατικού δυναμικού και κατά συνέπεια στην αύξηση και των ρυθμών παραγωγής.

---

²⁷ Lianos, T and Katseli, L and Sarris A. (1996), "Illegal Immigration in Local Labour Markets: The Case of Northern Greece", *International Migration*, 34:3

Ιδιαίτερα κάποιοι συγκεκριμένοι κλάδοι παρουσιάζονται με υψηλές επιδόσεις, πράγμα το οποίο συντελεί στην αύξηση των κερδών τους και στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς τους. Στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια, χάρη στην ύπαρξη φθηνού εργατικού δυναμικού παρουσιάστηκαν αρκετές επενδυτικές ευκαιρίες και κλάδοι στους οποίους απασχολήθηκαν και αρκετοί ντόπιοι εργαζόμενοι που σε διαφορετική περίπτωση θα ήταν άνεργοι.

Παρόλη όμως τη βελτίωση της ανταγωνιστικής θέσης των επιχειρήσεων και την αύξηση της παραγωγικότητάς τους, η αθρόα εισροή μεταναστών, που σήμανε και ταυτόχρονη αύξηση του αριθμού των εργαζομένων σε αρκετούς κλάδους, οδήγησε στη μείωση του μισθού των εργαζομένων και κυρίως των γηγενών με τους μετανάστες να καταλαμβάνουν τις θέσεις εργασίας τους με παρόμοιο μορφωτικό επίπεδο και με ελάχιστες οικονομικές απαιτήσεις.

Για να πει, όμως, κανείς ξεκάθαρα αν η μετανάστευση έχει θετικές ή αρνητικές συνέπειες σε μια χώρα, θα πρέπει να συνεκτιμήσει όλες τις παραμέτρους και να λάβει υπόψη του όλα τα δεδομένα. Αυτό σημαίνει ότι από τη μια πλευρά, όπως προαναφέρθηκε, οι αλλοδαποί καταλαμβάνουν με φθηνότερα εργατικά χέρια τις θέσεις των γηγενών, αλλά από την άλλη, συμβάλλοντας στην αύξηση των κερδών πολλών επιχειρήσεων προσελκύουν το ενδιαφέρον και άλλων επιχειρηματιών να δημιουργήσουν θέσεις εργασίας στους ίδιους ή σε παρόμοιους τομείς. Ωφελημένοι σε γενικές γραμμές βγαίνουν και οι καταναλωτές που έχουν τη δυνατότητα να απολαμβάνουν τα προϊόντα σε χαμηλές τιμές.²⁸

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι η μετανάστευση, τουλάχιστον στον τομέα της οικονομίας δεν έχει μόνο αρνητικές συνέπειες, από τη στιγμή που μπορεί να δημιουργεί ακόμα και ευκαιρίες, θέσεις εργασίας ή ακόμα και υψηλότερους μισθούς σε κάποιους άλλους κλάδους στους οποίους δεν απασχολούνται οι ίδιοι οι μετανάστες αλλά εξαιρετικά εξειδικευμένο και εκπαιδευμένο προσωπικό.

Βέβαια, αρκετοί είναι εκείνοι που πιστεύουν ότι οι αλλοδαποί συμβάλλουν αρνητικά στα δημόσια οικονομικά γιατί δεν πληρώνουν τους φόρους που τους αναλογούν, ούτε και τα

²⁸ ΛΙΑΡΓΚΟΒΑΣ Π., 'ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ' Αναπληρωτής Καθηγητής

ασφαλιστικά ταμεία, εφόσον απασχολούνται παράνομα στη χώρα, ενώ αντίθετα διεκδικούν υπηρεσίες πρόνοιας, αστυνόμευσης και δικαίωμα στην εκπαίδευση, επιβαρύνοντας οικονομικά το κράτος και τους γηγενείς πολίτες.²⁹

Άλλοι πάλι υποστηρίζουν ότι οι μετανάστες, τουλάχιστον όσοι βρίσκονται νόμιμα σε μια χώρα, κάνουν χρήση των δικαιωμάτων και των παροχών που τους αναλογούν ελάχιστα ή πολύ σπάνια, συμβάλλοντας έτσι σημαντικά στη βελτίωση των δημόσιων οικονομικών της χώρας υποδοχής.³⁰

Η Ελλάδα αποτελεί τη χώρα με έναν από τους μεγαλύτερους σε σχέση με τον πληθυσμό της, αριθμούς μεταναστών, εκ των οποίων σύμφωνα με στοιχεία του ΟΗΕ το 2015 από τα 14,5 εκατομμύρια του πληθυσμού της, επίσημα τα 3,5 εκατομμύρια θα είναι μετανάστες προερχόμενοι από χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αλλοδαποί από τις γειτονικές βαλκανικές χώρες, από άλλες της Ανατολικής Ευρώπης και από κράτη της πρώην ΕΣΣΔ, της νότιας Ασίας και της Βόρειας Αφρικής θα εισρέουν στη χώρα, ενώ ήδη σήμερα το 65% των μεταναστών είναι αλβανικής καταγωγής, με τους Βούλγαρους, τους Πακιστανούς και άλλους να ακολουθούν σε μικρότερα ποσοστά. Ωστόσο, οι περισσότεροι ανήκουν στις παραγωγικές ηλικίες από 30- 35 ετών με ένα μεγάλο ποσοστό, 49%, να έχει επίπεδο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και ένα εξαιρετικά χαμηλό ποσοστό, μόλις 8% να έχει πτυχίο από ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα της χώρας προέλευσής του.³¹

Σε γενικές γραμμές το συμπέρασμα που προκύπτει από έρευνες είναι ότι οι μετανάστες είναι μια ομάδα που έχει ωφελήσει τα 2/3 του πληθυσμού με την ευελιξία τους, την υψηλή επαγγελματική και γεωγραφική κινητικότητά τους, με τη διάθεσή τους να

---

²⁹ Waldinger, R. (1996) *Still the Promised City? New Immigrants and African Americans in Postindustrial New York*, Cambridge: Harvard University Press.

³⁰ Frey, M. & U. Mammey (1996) *Impact of Migration in the Receiving Countries*, OIM

³¹ ΟΥΡΕΪΛΙΔΟΥ, Ο. (2008) 'ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΩΝ ΔΙΚΤΥΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ' <http://www.lib.duth.gr/dl/10097344.pdf>

ασχοληθούν σε όλους τους τομείς εργασίας χωρίς ιδιαίτερες απαιτήσεις και χωρίς να εντάσσονται στο πλαίσιο συλλογικών συμβάσεων. Αντίθετα, ζημιώνουν μόλις το 1/3 του πληθυσμού με τη δραστηριότητά τους στην παραοικονομία και με τη δημιουργία αθέμιτου ανταγωνισμού που βλάπτει κυρίως τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.³²

Παρά τη συμβολή της μετανάστευσης στην μεγέθυνση της οικονομίας της χώρας μας, εδώ και δύο έτη η Ελλάδα βρίσκεται εντός μιας εντονότατης οικονομικής και κοινωνικής κρίσης, με ορατά τα φαινόμενα της βαθιάς ύφεσης, της παντελούς έλλειψης αποτελεσματικής δημοσιονομικής πολιτικής, της συνεχούς ανάγκης για εξωτερικό και εσωτερικό δανεισμό και της ανικανότητας αποπληρωμής αυτών των δανείων, της συνεχούς ανόδου του ποσοστού ανεργίας και της αύξησης του ποσοστού των πολιτών που αναγκάζονται να ζουν σε όρια φτώχειας.

Από τα παραπάνω διαπιστώνουμε ότι η μετανάστευση, παρόλο που έχει βοηθήσει κάποιες τάξεις να αυξήσουν τα κέρδη τους και να εδραιώσουν τη θέση τους ως οικονομικοί παράγοντες της χώρας, σε γενικές γραμμές με την ανεργία που έχει επιφέρει για τους γηγενείς πληθυσμούς, εντείνει τα προβλήματα στην αγορά εργασίας και καθιστά έως ένα βαθμό δυσκολότερη την πιθανή εύρεση μιας λύσης για την αντιμετώπισή τους.

Η διάβρωση της κοινωνίας και της οικονομίας έχει οδηγήσει το γηγενή εργατικό δυναμικό σε δυσανασχέτηση, από τη στιγμή που για αυτούς καθίσταται αδύνατη η πιθανότητα εύρεσης μιας θέσης εργασίας ανάλογης με τα προσόντα τους και ικανής να τους προσφέρει ένα επίπεδο αξιοπρεπούς διαβίωσης. Έτσι, οι σχέσεις ημεδαπών και μεταναστών εργαζομένων δεν είναι πλέον μόνο ανταγωνιστικές, όπως ήταν στο παρελθόν, αλλά εχθρικές, εφόσον οι δεύτεροι προτιμώνται σε πολύ μεγάλο βαθμό παρόλο που είναι ανειδίκευτοι, παραγκωνίζοντας όλους τους ντόπιους που είναι εξειδικευμένοι.³³

---

³² Sarris A.H., Zografakis S. (1999), A computable general equilibrium assessment of the impact of illegal immigration on the Greek economy, *Journal of Population Economics*, vol. 12

³³ ICAP – ΣΕΒ (2002) Η Ελληνική Βιομηχανία. Εκτιμήσεις Για Το 2001 Και Προσδοκίες Για Το 2002.

Το γενικότερο συμπέρασμα είναι ότι η μετανάστευση σίγουρα δεν έχει οδηγήσει την Ελλάδα σε γενική ευημερία εφόσον έχει ήδη συμβάλλει στη σταδιακή και ανεπίστρεπτη μείωση των μισθών των γηγενών προς όφελος του κεφαλαίου.

4.3 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ

Μια άλλη πτυχή του μεταναστευτικού ζητήματος σχετίζεται με τις επιπτώσεις της στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης.

Υπάρχουν πολλά στοιχεία, κυρίως από την πλευρά των Ηνωμένων Εθνών, σύμφωνα με τα οποία το 2000 ζούσαν και εργάζονταν εκτός της χώρας προέλευσής τους περίπου 175 εκατομμύρια άνθρωποι, γεγονός που καταδεικνύει τις ανεξέλεγκτες κοινωνικοοικονομικές και πολιτικές διαστάσεις που έχει πάρει αυτό το παγκόσμιο φαινόμενο.³⁴ Ήδη, πέρα από την ανεργία, η οποία είναι άρρηκτα συνυφασμένη με τη μετανάστευση, συνδέεται εξίσου και το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης. Το παράδοξο σε αυτό το σημείο είναι ότι οι μετανάστες φεύγουν από τη γενέτειρά τους για να καταφύγουν σε κράτη με καλύτερες κοινωνικές παροχές, παραλύοντας όμως σε αρκετές περιπτώσεις, όπως και σε αυτή της χώρας μας, το σύστημα της κοινωνικής ασφάλισης της χώρας υποδοχής.

Βέβαια, δεν επικρατεί η ίδια κατάσταση σε όλες τις χώρες, από τη στιγμή που ούτε όλα τα κράτη έχουν το ίδιο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, αλλά ούτε και οι μετανάστες είναι ομοιογενής ομάδα, εφόσον το μορφωτικό επίπεδο, η οικογενειακή κατάσταση, η εθνικότητα και τα προσόντα του καθενός ποικίλλουν από χώρα σε χώρα. Άλλωστε, η περίθαλψη και η

---

³⁴ Cichon, M., Léger, F & Knop, R., 2003, White or Prosperous: How much migration does the ageing European Union need to maintain its standard of living in the twenty-first century, 4th International Research Conference on Social Security 'Social security in a long life society', Antwerp, 5-7 May 2003

κοινωνική ασφάλιση των μεταναστών εξαρτώνται από τη δημοσιονομική πολιτική και το σύστημα κοινωνικής αλληλεγγύης των κρατών. Σημαντικό, επίσης, είναι να αναφερθεί ότι αποτελεί πλέον γεγονός το ότι οι μετανάστες έχουν διαφορετικά δικαιώματα από τους γηγενείς, τόσο ως προς τη συμμετοχή τους όσο και ως προς την κάλυψη της κοινωνικής ασφάλισης που μπορεί να τους παρέχει η χώρα παραμονής.

Η πλειοψηφία σήμερα των μεταναστών αποτελεί ένα κοινωνικό στρώμα που ζει σε άσχημες συνθήκες, χωρίς κοινωνική ασφάλιση και κάτω από το μόνιμο καθεστώς της αβεβαιότητας. Ένα 55% του συνόλου των αλλοδαπών που εισήλθαν στη χώρα, ήρθε για να εργαστεί, ενώ μόλις το 5 % ήρθε για λόγους σπουδών ή για αναζήτηση ασύλου.³⁵

Πιο συγκεκριμένα, στην Ελλάδα, ιδιαίτερα τις δύο τελευταίες δεκαετίες, η γήρανση του πληθυσμού σε συνδυασμό με το ποσοστό των συνταξιούχων και τη μεγάλη εισροή μεταναστών στη χώρα έχει σημαντικές επιπτώσεις τόσο στη χρηματοδότηση, όσο και στην παροχή των συντάξεων. Ενώ στη χώρα μας ο γηγενής πληθυσμός όλο και μειώνεται και ταυτόχρονα παρουσιάζεται μεγάλη αύξηση στις ηλικίες άνω των 65 ετών, η εισροή των μεταναστών παίρνει τεράστιες διαστάσεις από τη στιγμή που το ίδιο το κράτος δεν απαιτεί στην πράξη την υποχρεωτική συμμετοχή τους στο ασφαλιστικό σύστημα.

Ένα μεγάλο ποσοστό των μεταναστών βρίσκεται σε πλήρη απασχόληση, έναντι ενός μεγάλου ποσοστού των Ελλήνων εργαζομένων που βρίσκονται σε αναζήτηση εργασίας, βιώνοντας τις άσχημες συνέπειες της ανεργίας, ενώ ταυτόχρονα αξίζει να τονισθεί ότι οι αλλοδαποί σχεδόν στο σύνολό τους είναι μισθωτοί, απασχολούμενοι ως χειρώνακτες. Στη βάση αυτών των δεδομένων συμπεραίνουμε ότι οι νόμιμοι αλλοδαποί που εργάζονται ως τεχνίτες ή ακόμα και ως ανειδίκευτοι εργάτες ασφαλιζονται είτε στο ΙΚΑ, είτε στον ΟΓΑ, ανάλογα με τη θέση εργασίας που καταλαμβάνουν, ενώ γεγονός αποτελεί το ότι συνήθως δεν κατέχουν σταθερές σχέσεις εργασίας, εφόσον συχνά εργάζονται με σύμβαση ορισμένου χρόνου, εμφανίζοντας μεγάλα ποσοστά προσωρινότητας σε σχέση με τους ντόπιους

---

³⁵ ΕΣΥΕ/ΕΚΚΕ, *Αριστεία στα ερευνητικά πεδία φτώχειας, Αποκλεισμός και Κοινωνικές Ανισότητες*, Αθήνα, 2004.

εργαζόμενους. Έτσι, αυτού του είδους η εργασιακή τους σχέση τους κάνει να μη γνωρίσουν σχεδόν ποτέ την ασφάλεια της σταθερής σχέσης εργασίας.

Βέβαια, το γεγονός ότι ιδιαίτερα στην Ελλάδα υπάρχουν σχεδόν όλοι οι τύποι μεταναστών, δηλαδή από τους νόμιμους οικονομικούς μετανάστες μέχρι τους παράνομους ή ακόμα και τους πολιτικούς πρόσφυγες και άλλους, αυτό καθιστά από δύσκολη ως αδύνατη την κοινωνική τους κάλυψη υπό ένα ενιαίο σύστημα ασφάλισης.

Υπάρχει φυσικά ο νόμος 2910/ 2001, σύμφωνα με τον οποίο οι νόμιμοι μετανάστες έχουν τα ίδια ασφαλιστικά δικαιώματα με τους ημεδαπούς και ασφαλίζονται στους οικείους ασφαλιστικούς οργανισμούς, όπως ακριβώς συμβαίνει και με τους Έλληνες πολίτες. Έχοντας όμως την πολυπόθητη άδεια παραμονής και για να μπορούν να εντάσσονται σε δημόσια ασφαλιστικά ταμεία πρέπει να είναι υγιείς, πράγμα το οποίο αποδεικνύεται με πιστοποιητικό υγείας που εκδίδεται από κρατικά νοσηλευτικά ιδρύματα, στα οποία θα φαίνεται ότι ο αλλοδαπός δεν πάσχει από νοσήματα επιβλαβή για τη δημόσια υγεία.

Από την άλλη πλευρά, όσον αφορά τους μη νόμιμους οικονομικούς μετανάστες, οι ΟΤΑ και οι φορείς κοινωνικής ασφάλισης δεν υποχρεούνται να τους παρέχουν τις υπηρεσίες τους, με εξαίρεση όμως τα νοσοκομεία στα οποία έχουν το δικαίωμα να εισάγονται εκτάκτως τόσο οι ίδιοι όσο και τα ανήλικα παιδιά. Δεν τους παρέχεται όμως καμιά ιατροφαρμακευτική στήριξη και δεν ικανοποιείται σε καμιά περίπτωση κανένα ζήτημα αλλοδαπών μεταναστών που δεν διαμένουν νόμιμα στη χώρα.

Είναι γεγονός λοιπόν ότι η δημογραφική κατάσταση στη χώρα είναι τέτοια που πλέον τα ασφαλιστικά ταμεία θα μπορούσαν να ενισχυθούν και να τονωθούν μόνο με τη συμβολή των μεταναστών σε αυτά μέσα από τις εισφορές τους. Το πρόβλημα όμως είναι ότι η μετανάστευση δεν αποτελεί λύση για το κράτος, εφόσον ένας αρκετά μεγάλος αριθμός αλλοδαπών εργάζεται παράνομα, προσωρινά ή ακόμα και σε εποχικές θέσεις, αυξάνοντας έτσι τα ποσοστά της ανεπίσημης εργασίας.

Γενικότερα λοιπόν, από όσα αναφέρθηκαν παραπάνω διαπιστώνεται ότι τόσο η έλευση των μεταναστών, όσο και η απασχόλησή τους αφορούν άμεσα και συνδέονται με το ζήτημα της κοινωνικής ασφάλισης, από τη στιγμή που υποχρεούνται να συνεισφέρουν σε αυτό, τόσο για τη δική τους ασφάλεια, όσο και για την ενίσχυση των ταμείων των χωρών υποδοχής.

Σύμφωνα με έρευνες,³⁶ θετικά αποτιμάται το γεγονός ότι οι εργαζόμενοι μετανάστες σε μεγάλο βαθμό είναι νεαρής ηλικίας, επομένως όσοι από αυτούς είναι νόμιμοι συνεισφέρουν στο ασφαλιστικό σύστημα χωρίς ακόμη να χρειάζονται να επωφελούνται από αυτό, πράγμα το οποίο όμως δε συμβαίνει με την υψηλή γονιμότητά τους, αφού χρειάζονται πολλές δαπάνες για την κοινωνική προστασία των οικογενειών τους. Θετικό επίσης κρίνεται το ότι οι αλλοδαποί έχουν φέρει στη χώρα υποδοχής και τις οικογένειές τους, οπότε στο μέλλον τα παιδιά τους θα αποτελέσουν τους μελλοντικούς εργαζόμενους που θα συμβάλλουν με τη σειρά τους στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και στην ευρύτερη οικονομική μεγέθυνση της χώρας.

Παράλληλα όμως, αρνητικό θεωρείται το γεγονός ότι αυξάνεται η διαφορά της γονιμότητας των γηγενών από εκείνη των αλλοδαπών, με τους δεύτερους να έχουν το προβάδισμα και έτσι να δημιουργούνται έντονα προβλήματα ενσωμάτωσης στην κοινωνία της χώρας υποδοχής.

Αδιαμφισβήτητα, το κράτος τις τελευταίες κυρίως δεκαετίες έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης των κατοίκων του, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι αυτό το κράτος πρόνοιας αναπτύχθηκε στον ίδιο βαθμό σε όλες τις χώρες της Ευρώπης.

---

³⁶ ΡΟΜΠΟΛΗΣ, Σ. ' ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ'
<http://www.inegsee.gr/equal/equal2/arthra/%CE%A3%CE%91%CE%92%CE%92%CE%91%CE%A3%20%CE%A1%CE%9F%CE%9C%CE%A0%CE%9F%CE%9B%CE%97%CE%A3.pdf>

Πιο συγκεκριμένα, στη χώρα μας πολλές φορές το κράτος αποδείχτηκε αρκετά αναποτελεσματικό ως προς το να συνεισφέρει στην οικονομική ανάπτυξη και να παρέχει τους απαραίτητους πόρους, προκειμένου να εκλείψει το φαινόμενο της φτώχειας.

Συμπερασματικά όμως και σε μακροχρόνιο επίπεδο, η ύπαρξη μεταναστών στη χώρα δεν θα έχει τα αναμενόμενα, τουλάχιστον θετικά, αποτελέσματα ως προς το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, εφόσον η εργασία των αλλοδαπών είναι προσωρινή και αβέβαιη, δηλαδή εργάζονται λίγες μέρες σε σχέση με τους Έλληνες εργαζόμενους και επιπλέον οι μισθοί που λαμβάνουν, βάση των οποίων υπολογίζονται και οι ασφαλιστικές εισφορές που καταβάλλουν, είναι πολύ χαμηλοί. Αυτό επομένως, θα οδηγήσει μακροχρόνια στη μη βιωσιμότητα των ασφαλιστικών ταμείων.

Στην Ελλάδα λοιπόν σήμερα οι συνταξιοδοτικές παροχές προέρχονται από όλους όσους εργάζονται και καταβάλλουν τις εισφορές τους στα ασφαλιστικά ταμεία. Όμως στην παρούσα φάση, κατά την οποία η χώρα πλήττεται έντονα από οικονομική κρίση και στα πλαίσια περιορισμού των δημόσιων δαπανών, το κράτος, κρίνεται αναγκαίο στις διαρθρωτικές αλλαγές που επιχειρεί να κάνει, να συμπεριλάβει και τους ίδιους τους μετανάστες που κινούνται και εργάζονται παράνομα στη χώρα, ώστε να μπορέσει ουσιαστικά να διαχειριστεί το δημοσιονομικό έλλειμμα με τρόπο που να βρεθεί εφικτή και αποτελεσματική λύση στο θέμα και του ασφαλιστικού συστήματος.

4.4 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗ ΜΑΥΡΗ ΑΓΟΡΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Η μετανάστευση δεν επηρεάζει φυσικά μόνο την αγορά εργασίας και το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, σημαντική είναι η συμβολή της και στη μαύρη αγορά ή στο παραεμπόριο, όπως συνηθίζεται να αποκαλείται στις μέρες μας. Πιο συγκεκριμένα, αυτό το φαινόμενο δεν παρουσιάζεται μόνο στη χώρα μας, στην οποία τα ποσοστά του δεν είναι

καθόλου ευκαταφρόνητα, αλλά και σε ολόκληρη την ΕΕ, με το παραεμπόριο να φθάνει σε ύψος 2 τρις ευρώ, δηλαδή στο 17% περίπου του ΑΕΠ όλης της ΕΕ.³⁷

Στην Ελλάδα μόνο, το αντίστοιχο ποσοστό αντιστοιχεί σε 52 δισεκατομμύρια ευρώ το χρόνο, ενώ τα χνάρια της ακολουθούν πιστά η Ιταλία και η Γερμανία, με ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό για την τελευταία που θεωρείται χώρα με την πιο οργανωμένη και υγιή οικονομία της ΕΕ.³⁷

Το Υπουργείο Οικονομίας στη χώρα μας εκτιμά ότι το 1/3 της παραοικονομίας προέρχεται από δραστηριότητες του παραεμπορίου, με αποτέλεσμα να βυθιζόμαστε όλο και περισσότερο στην παραοικονομία, η οποία εντοπίζεται τόσο στους Αφρικανούς και τους Κινέζους, όσο και στους μικρομεσαίους. Η χειρότερη μορφή βέβαια του παραεμπορίου στην Ελλάδα εντοπίζεται κυρίως στο πλανόδιο εμπόριο που ασκούν οι οικονομικοί μετανάστες σε μια προσπάθεια να επιβιώσουν, συμβάλλοντας όμως σε αισθητή απώλεια εσόδων από τον προϋπολογισμό του κράτους, με την απώλεια της παρακράτησης του φόρου εισοδήματος και ταυτόχρονα του αντίστοιχου ΦΠΑ από την πώληση των διαφόρων προϊόντων.³⁸

Έτσι, η χώρα βυθίζεται σε όλο και μεγαλύτερη οικονομική κρίση που εντείνεται και από τη συνεχή εισροή μεταναστών τόσο από τις γειτονικές βαλκανικές χώρες όσο και από άλλες πιο μακρινές.

Ως συνέπεια αυτής της κατάστασης τα νόμιμα καταστήματα μειώνουν αισθητά τις πωλήσεις τους και οι νόμιμοι έμποροι αναγκάζονται να κλείνουν καθημερινά τα καταστήματά τους, ενώ οι λαθρέμποροι που δραστηριοποιούνται σε τομείς αγαθών υψηλής φορολογίας

---

³⁷ ΗΛΙΟΔΡΟΜΙΤΗΣ, Θ. (2009) ' ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ-ΠΑΡΑΕΜΠΟΡΙΟ...ΠΑΡΑΓΙΝΑΝ ΠΙΑ !
<http://www.selfservice.gr/default.asp?pid=9&la=1&clD=65&arId=2972>

³⁸ 15-20 δις. Ευρώ το παραεμπόριο. Το άρθρο δημοσιεύεται στο τεύχος 386 (Ιούλιος-Αύγουστος 2009) του περιοδικού «σελφ σέρβις» (Εκδόσεις Comcenter).

όπως είναι τα ποτά, τα τσιγάρα, τα καύσιμα, οι πωλήσεις cd και dvd, η ένδυση, η υπόδηση και ο κλάδος αργυροχρυσοχοΐας με τις τεράστιες διαστάσεις που έχει πάρει η λαθραία εισαγωγή πρώτων υλών, πλουτίζουν εις βάρος των νόμιμων πολιτών δρώντας ανεξέλεγκτοι στην αγορά και χωρίς να εκδίδουν αποδείξεις ή να πληρώνουν εισφορές στα ασφαλιστικά ταμεία.³⁹

Συμπερασματικά, από τα παραπάνω και από έρευνες που έχουν διεξαχθεί,³⁹ προκύπτει ότι ο κύκλος εργασιών της παραοικονομίας μπορεί να ανέλθει ετησίως από 5 έως 10 δις ευρώ, με το κράτος να χάνει ένα τεράστιο μέρος από τα έσοδά του και τους νόμιμους εργαζόμενους- καταστηματάρχες να οδηγούνται όλο και περισσότερο στην ανεργία, ευνοώντας την κυριαρχία και επικράτηση των λαθρεμπόρων ακόμα και στους παραδοσιακούς κλάδους του λιανικού εμπορίου και βυθίζοντας ακόμα πιο πολύ και ίσως ανεπανόρθωτα την οικονομία της χώρας.

4.5 ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

Όπως ήδη αναφέρθηκε και παραπάνω, είναι πλέον ξεκάθαρο ότι οι μετανάστες είναι εκείνοι οι οποίοι υφίστανται πρώτοι τις συνέπειες της κρίσης, κυρίως ως εργαζόμενοι, που φεύγοντας από την πατρίδα τους έχουν ήδη αντιμετωπίσει για πρώτη φορά τις συνέπειες της κοινωνικοοικονομικής εξαθλίωσης, ενώ στη χώρα υποδοχής αναγκάζονται σε περιόδους οικονομικής κρίσης να αντιμετωπίσουν και το φόβο της ανεργίας. Βέβαια, δεν είναι αυτός ο μόνος κίνδυνος. Πάντα σε παρόμοιες περιπτώσεις διατρέχουν και τον κίνδυνο της απονομιμοποίησης σε σημείο που δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο οι μετανάστες να βρίσκονται

---

³⁹ Η διάρθρωση του εγχώριου παραεμπορίου. *Το άρθρο δημοσιεύεται στο τεύχος 386 (Ιούλιος-Αύγουστος 2009) του περιοδικού «σελφ σέρβις» (Εκδόσεις Comcenter)*

χωρίς χαρτιά υπό την απειλή της απέλασης, υποβαθμίζοντας έτσι για άλλη μια φορά τη ζωή τους και έτοιμοι να ξαναζήσουν στο περιθώριο της νέας κοινωνίας στην οποία θα βρεθούν.⁴⁰

Άλλωστε σήμερα, περισσότερο από ποτέ, βλέπει κανείς, παρακολουθώντας την καθημερινότητα, ότι η εισροή προσφύγων και μεταναστών αυξάνεται ραγδαία με το ξέσπασμα ενός πολέμου ή με το ξέσπασμα μιας οικονομικής κρίσης και την επιδείνωση των συνθηκών διαβίωσης εκεί. Έτσι, το φαινόμενο αποτελεί για τα πολλούς ανθρώπους, που αναγκάζονται να ζουν σε όρια εξαθλίωσης, τη μοναδική λύση ώστε να διαφυλάξουν την αξιοπρέπειά τους και να καταφέρουν να ζήσουν, έστω και μακριά από την πατρίδα τους, σε καλύτερες συνθήκες ζωής.

Οι κάθε είδους οικονομικές κρίσεις, όπως η πετρελαϊκή, είχαν και εξακολουθούν να έχουν σοβαρές επιπτώσεις στο θέμα της επιβίωσης σε πολλές περιοχές του κόσμου, απειλώντας άμεσα χώρες της Αφρικής, της Ασίας και της Λατινικής Αμερικής. Οι εξεγέρσεις που γίνονται και λόγω της αύξησης των πρώτων υλών και άλλων βασικών αγαθών προκαλούν την απελπισία ολόκληρων πληθυσμών που μέσα στην απόγνωση τους φεύγουν από τον τόπο καταγωγής τους σε αναζήτηση καλύτερης τύχης, βοηθώντας πολλές φορές τους κερδοσκόπους να συμβάλλουν στην πιο γρήγορη εξάπλωση μιας διατροφικής κρίσης με παγκόσμιες διαστάσεις.⁴¹

Ωστόσο, όλη αυτή την κατάσταση δεν την έχει προκαλέσει μόνο η πετρελαϊκή και διατροφική κρίση και η συμβολή των κερδοσκόπων στην καταρράκωση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, αλλά και η εξελισσόμενη πιστωτική κρίση των αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών, οδηγώντας το οικονομικό σύστημα της αγοράς σε δοκιμασία.

---

⁴⁰ ΑΓΟΡΑΣΤΑΚΗΣ, Γ. (2004) 'ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΓΕΝΙΚΗ & ΤΟΠΙΚΗ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ' <http://www.istologos.gr/2008-06-23-10-18-00/2008-06-19-08-44-13/109--a->

⁴¹ ΚΥΡΙΟΠΟΥΛΟΣ, Γ., ΤΣΙΑΝΤΟΥ, Β. (2009) ' Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ' <http://www.mednet.gr/archives/2010-5/pdf/834.pdf>

Το κόστος των πολέμων και της γενικότερης τάσης των ισχυρών χωρών να έχουν υπερκέρδος, κάνει τις οικονομικά ανίσχυρες και υπανάπτυκτες χώρες του πλανήτη και τους πολίτες αυτών ευάλωτους και απροστάτευτους, ενώ ταυτόχρονα ενισχύονται χώρες όπως η Κίνα που αποκτούν πλέον σημαντική θέση στην παγκόσμια αγορά μέσα από τον ισχυρό κινέζικο καπιταλισμό.⁴²

Τα τελευταία όμως χρόνια η κύρια επίπτωση της οικονομικής κρίσης διαφαίνεται από το γεγονός ότι οι πιο αδύναμες οικονομικά χώρες έχουν χάσει κάθε μορφής κοινωνική συνοχή, αφήνοντας πίσω πολλά ανθρώπινα θύματα, που μεταναστεύουν αφού δε μπορούν να ικανοποιήσουν πια στη χώρα τους ούτε τις βασικές καθημερινές τους ανάγκες.⁴³

Οι μετανάστες λοιπόν αυτών των χωρών φεύγοντας από τη χώρα καταγωγής τους, βρίσκουν καταφύγιο σε εύρωστες χώρες, στις οποίες χρησιμεύουν ως φθηνό εργατικό δυναμικό. Δεν είναι όμως λίγες οι φορές εκείνες που αντιμετωπίζουν στα κράτη υποδοχής την αδικία, τη δυσπιστία των γηγενών, την έλλειψη βεβαιότητας, την ξενοφοβία και φαινόμενα ρατσιστικής προκατάληψης, με αποκορύφωμα, αφού έχουν γίνει θύματα υπερεκμετάλλευσης, όταν πια εξασθενίσει η εργατική τους δύναμη να απελαύνονται ή να αναγκάζονται να ζουν στο περιθώριο της κοινωνίας και κάτω από το καθεστώς του τρόμου και της διαρκούς απαγόρευσης.

---

⁴² <http://www.inegsee.gr/ekdoseis-periodika/tetradia-tou-ine/nees-proskliseis-gia-ti-metanasteusi-krisi-kai-metrisi-tis-antagonistikotitas.htm>

⁴³ SUVIN, D. (2009) 'Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΣΗΜΕΡΑ: ΑΠΑΡΤΧΑΙΝΤ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΓΚΑΤΟΙΚΗΣΗ;
http://www.theseis.com/index.php?option=com_content&task=view&id=1068&Itemid=29

4.6 ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΚΟΣΤΟΥΣ ΚΑΙ ΟΦΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

Όπως προκύπτει από την παραπάνω ανάλυση, η μετανάστευση διεθνώς αποτελεί πλέον σήμερα ένα μείζον θέμα παγκόσμιου ενδιαφέροντος. Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια δεν μπορεί κανείς να παραβλέψει το γεγονός της όλο και αυξανόμενης κινητικότητας των μεταναστών και την κατεύθυνσή τους σε χώρες με αναδυόμενη οικονομία.

Οι πρόσφυγες στις μέρες μας άλλωστε χρησιμεύουν ως εργατικό δυναμικό που αναζητά μεγαλύτερη ασφάλεια και καλύτερο βιοτικό επίπεδο στις χώρες υποδοχής, συμβάλλοντας όμως και οι ίδιοι στην εξέλιξη αυτών των χωρών. Βέβαια, αν η συμβολή τους αυτή είναι κάθε φορά θετική ή αρνητική, εξαρτάται πάντα από την ίδια τη χώρα υποδοχής και από τη μετέπειτα αξιοποίησή τους από αυτήν.

Στην Ελλάδα, όπως και σε άλλες χώρες εισροής μεταναστών, το φαινόμενο συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη και στην αύξηση του εργατικού δυναμικού. Μπορούμε όμως να ισχυριστούμε ότι αυτή η πολυπολιτισμικότητα και η πολυμορφία αποτελούν ενδείξεις πολιτιστικού πλούτου ή αντίθετα ότι συντελούν καταλυτικά στην απώλεια της εθνικής ταυτότητας των γηγενών πολιτών και στο αίσθημα απώλειας της διαφορετικότητάς τους από τους άλλους;

Είναι αδιαμφισβήτητο το γεγονός ότι οι μετανάστες σε πολλές χώρες έχουν εργαστεί σε σημείο να αυξάνουν τα κέρδη όχι μόνο των επιχειρήσεων που τους προσλαμβάνουν, σε μεγάλο βαθμό παράνομα, αλλά και ολόκληρης της χώρας υποδοχής.

Βέβαια, όπως είναι πολλαπλά τα αίτια που οδηγούν ολόκληρους πληθυσμούς στη μετανάστευση, το ίδιο πολλαπλά και αμφιλεγόμενα είναι και τα αποτελέσματα ενός τέτοιου φαινομένου. Οι επιπτώσεις μπορεί να είναι θετικές, ιδιαίτερα όταν μιλάμε για μεταναστευτική ροή υψηλά ειδικευμένων μεταναστών, που σε αυτή την περίπτωση τους χάνει η χώρα προέλευσης και τους κερδίζει η χώρα προορισμού, προς όφελος της οποίας εργάζονται και

προσφέρουν τις γνώσεις τους, αυξάνοντας την παραγωγή και υιοθετώντας νέες μεθόδους σε αυτήν, πιο σύγχρονες και περισσότερο επικερδείς. Υπό αυτή την οπτική οι μετανάστες συμβάλλουν θετικά σε αυτό τον τομέα, όμως ταυτόχρονα αυξάνουν τα ποσοστά ανεργίας των ντόπιων εργαζόμενων, των οποίων οι αποδοχές είναι μεγαλύτερες από εκείνες των μεταναστών, πράγμα το οποίο τους οδηγεί στην απώλεια των θέσεων εργασίας τους, προς όφελος των εισερχόμενων στη χώρα. Αυτή λοιπόν η κατάσταση αρκετές φορές γίνεται αιτία να ξεσπούν φαινόμενα ρατσισμού και ξενοφοβίας, κάνοντας τους γηγενείς εχθρικούς απέναντι στους ξένους. Έτσι, αρχίζουν να διαφαίνονται οι αρνητικές κυρίως πλευρές της μετανάστευσης, χωρίς όμως αυτό να είναι σε όλες τις χώρες και σε όλες τις περιπτώσεις απόλυτο, από τη στιγμή που η αξία της μετανάστευσης δεν μπορεί να μετρηθεί αποκλειστικά και μόνο από την οικονομική της πλευρά.

Η μετανάστευση είναι μια κατάσταση που συνδέεται με την εθνική και παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη, με την κοινωνική εξέλιξη και ευημερία, καθώς και με ζητήματα όπως εκείνα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δημόσιας υγείας και της εθνικής ταυτότητας. Σε όλους αυτούς τους τομείς, όπως μπορούν να επωφεληθούν και οι δύο πλευρές, εξίσου μπορούν να βιώσουν και αμοιβαίες απώλειες, προκαλώντας ένα τεράστιο χάσμα και στις δύο κοινωνίες. Έτσι, το φαινόμενο μπορεί πέρα από τις τεράστιες ανθρώπινες διαστάσεις που έχει ήδη, να πάρει και άλλες, πολιτικές, κοινωνικές, πολιτιστικές, συμπεριλαμβανομένης και αυτής της διεθνούς ασφάλειας.

Αν δούμε όμως στο σύνολό της τη μετανάστευση θα διαπιστώσουμε ότι πρώτα ξεκινάει από το ανθρώπινο επίπεδο, κατά το οποίο μεμονωμένα άτομα αποφασίζουν να φύγουν από τη χώρα τους για να μπορέσουν να προσφέρουν στον εαυτό τους και τις οικογένειές τους ασφάλεια και περισσότερες ευκαιρίες ομαλότερης και χωρίς κακουχίες, διαβίωσης. Έτσι, μεταβαίνουν από φτωχότερες σε πλουσιότερες χώρες, ώστε να μη βιώσουν φαινόμενα όπως κυρίως εκείνο της φτώχειας, όμως κάποιες φορές το κόστος που έχουν οι ίδιοι να πληρώσουν για αυτή τους την κίνηση είναι πολύ μεγαλύτερο. Ιδιαίτερα αυτό συμβαίνει, όταν ως ευπαθείς ομάδες παραπλανούνται και μπλέκονται σε καταστάσεις σωματεμπορίας και λαθρεμπορίου με αποτέλεσμα να γίνονται αντικείμενα εκμετάλλευσης, αφήνοντας να καταπατώνται τα

ανθρώπινα δικαιώματά τους. Για τους ίδιους τους μετανάστες αλλά και για τις κοινωνίες στις οποίες θέλουν να ενταχθούν είναι έντονος ο κίνδυνος εμφάνισης περιπτώσεων ξενοφοβίας, διακρίσεων και ρατσισμού με την κοινή γνώμη να είναι αρνητική απέναντί τους και να βρίσκονται για άλλη μια φορά στο περιθώριο της κοινωνίας.

Έτσι, οι μετανάστες καταλήγουν να είναι και πάλι βάρος για τις κοινωνίες και παρά την πραγματικότητα, πολλές φορές ούτε οι κυβερνήσεις και οι φορείς που τους εισάγουν στις χώρες υποδοχής δεν αισθάνονται την παραμικρή υποχρέωση να προστατεύσουν τα δικαιώματά τους.

Ωστόσο, κανείς ποτέ δεν λαμβάνει υπόψη του ότι υπάρχουν και μετανάστες που πληρώνουν φόρους και αποφέρουν αρκετά κέρδη στις χώρες που τους φιλοξενούν, επειδή κυρίως υπερισχύουν η ανησυχία των ντόπιων και η αποσταθεροποίηση της κοινωνικής συνοχής.

Συμπερασματικά, διαπιστώνουμε ότι, από όσα εξετάσθηκαν παραπάνω, είναι εύκολο για κάποιον να σχηματίσει μονομερώς αρνητική ή θετική άποψη για το ζήτημα, αν δεν εξετάσει στο σύνολό του το φαινόμενο από πολιτιστική, πολιτική, κοινωνική και οικονομική άποψη, ώστε να διαμορφώσει μια συνολική εικόνα του φαινομένου. Ωστόσο, το κύριο ζητούμενο κάθε κοινωνίας, από τη στιγμή που το φαινόμενο υπάρχει ήδη αδιαμφισβήτητα στην καθημερινότητά της, είναι το πώς θα το αξιοποιήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, ώστε να μπορέσει με τη σωστή λήψη αποφάσεων και την κατάλληλη χάραξη πολιτικής να μεγιστοποιήσει τα οφέλη και να εκμηδενίσει το κόστος. Είναι απαραίτητο κάθε κοινωνία και ιδιαίτερα η ελληνική που βιώνει, σε μεγαλύτερο βαθμό από άλλες το φαινόμενο, να βρει τρόπους αντιμετώπισης των προκλήσεων με όσο το δυνατόν λιγότερες απώλειες και με ταυτόχρονη μεγιστοποίηση του οφέλους.

Με σωστή λοιπόν διαχείριση της κατάστασης μπορούν να δημιουργηθούν γέφυρες επικοινωνίας μεταξύ των χωρών προέλευσης και υποδοχής και να επωφεληθούν ακόμα και μέσα από αμοιβαίες συμφωνίες και οι δύο χώρες.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΑΙΑ

5. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

5.1 ΓΕΝΙΚΑ

Η μετανάστευση πάντοτε αποτέλεσε για μια χώρα ένα αξιοσημείωτο φαινόμενο, που επηρέασε την ανάπτυξή της άλλοτε θετικά και άλλοτε αρνητικά. Ενώ σε κάποιες περιπτώσεις συνέβαλε στη δημογραφική αλλοίωση της σύνθεσης του τοπικού πληθυσμού, σε άλλες συνέβαλε στην ανάπτυξη κάποιων χωρών προσφέροντάς τους πολύτιμα εργατικά χέρια κυρίως στον τομέα της βιομηχανίας, της οικοδομής, της καλλιέργειας της γης και αλλού.

Πέρα όμως από την οικονομική της πλευρά, η μετανάστευση συνδέεται και με σημαντικά κοινωνικά προβλήματα που γίνονται όλο και πιο εμφανή στο μακροχρόνιο ορίζοντα. Προβλήματα που αντιμετωπίζουν και οι ίδιοι οι μετανάστες και οι γηγενείς πληθυσμοί κατά την εγκατάσταση των αλλοδαπών, προβλήματα κοινωνικής και πολιτιστικής προσαρμογής, εκπαίδευσης των παιδιών τους και συνύπαρξής τους με τα παιδιά των ντόπιων, αλλά κυρίως προβλήματα διατήρησης της πολιτιστικής τους ταυτότητας.

Ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '90 διαφαίνονταν ξεκάθαρα μεγάλα ποσοστά ξενοφοβίας των Ελλήνων απέναντι στους μετανάστες, κάνοντας εξαρχής σαφές ότι η μετανάστευση δεν θα είχε και τη θετικότερη εξέλιξη στην ελληνική κοινωνία. Αντίθετα, συνέβαλε στην όξυνση κάποιων προβλημάτων όχι μόνο οικονομικής αλλά και κοινωνικής φύσεως.⁴⁴

Έτσι, ένα αρκετά μεγάλο μέρος του πληθυσμού άρχισε από πολύ νωρίς να υιοθετεί ξενοφοβική στάση απέναντι στους μετανάστες προβάλλοντας ως πρώτο επιχείρημα ότι η εισροή αυτών έχει αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομική ευημερία των Ελλήνων. Ένα άλλο επιχείρημα των γηγενών κατά των αλλοδαπών είναι η αύξηση της εγκληματικότητας, πράγμα

---

⁴⁴ ΜΙΧΑΣ, Τ. (2007) 'ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΟΙΚΙΛΟΜΟΡΦΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ' <http://e-rooster.gr/01/2007/408>

που καθιστά όλο και πιο αναγκαία τη διαμόρφωση μιας τέτοιας πολιτικής θεώρησης που να μπορεί να αντιμετωπίσει τόσο τις οικονομικές όσο και τις κοινωνικοπολιτισμικές πτυχές του ζητήματος.⁴⁵

Βέβαια θα ήταν αμέλεια να αγνοήσουμε το γεγονός ότι η μετανάστευση ήδη έχει παίξει καθοριστικό ρόλο γενικότερα στην αύξηση του ευρωπαϊκού πληθυσμού και ειδικότερα του ελληνικού. Παρόλο που με τους μετανάστες μπορούμε σε κάποιο βαθμό να αντιμετωπίσουμε τις κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις που έχει η γήρανση του ντόπιου πληθυσμού, εντούτοις παρουσιάζονται άλλα φαινόμενα όπως εκείνο της ανεργίας που κάνει τους γηγενείς να είναι επιφυλακτικοί, αν όχι ξενοφοβικοί, απέναντι στους ξένους, στους οποίους ρίχνουν όλη την ευθύνη της κατάστασης.

Έτσι σήμερα στη χώρα μας εμφανίζονται έντονα φαινόμενα ανταγωνισμού μεταξύ γηγενών και αλλοδαπών κοινωνικών ομάδων που έχουν σαν στόχο κυρίως οι δεύτεροι τη διεκδίκηση όχι μόνο εξουσίας και οικονομικών πόρων, αλλά και κοινωνικής υπόστασης, με αποτέλεσμα να υιοθετούν εχθρικές συμπεριφορές που καταλήγουν πολλές φορές σε συγκρούσεις μεταξύ του ντόπιου και του ξένου πληθυσμού.⁴⁵

Σε μια τέτοια κατάσταση είναι από τη φύση της αδύνατη η διαδικασία της κοινωνικής ταύτισης, κατά την οποία μια κοινωνική ομάδα θα μπορούσε τουλάχιστον τα θετικά χαρακτηριστικά της να τα περάσει στα μέλη των άλλων κοινωνικών - εθνοτικών ομάδων, κι αυτό επειδή στην ευρύτερη κοινωνία τα μέλη κάποιας από τις ομάδες θα αισθάνονται ανώτερα από εκείνα των υπολοίπων εθνοτικών ομάδων.⁴⁶

---

⁴⁵ ΜΠΕΝΟΣ, Τ. ' Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ'
http://www.apodimos.com/arthra/05/May/H_SHMASIA_THS_METANASTEYSHS/index.htm

⁴⁶ <http://estia.hua.gr:8080/dspace/bitstream/123456789/1047/1/dimopoulou.pdf>

Από όλα αυτά συμπεραίνουμε πως σε μια τέτοια κατάσταση είναι από δύσκολο έως αδύνατο να υπάρξει μεταξύ των διαφορετικών εθνοτήτων πολιτισμική ομοιογένεια, κάτι που θα μπορούσε να διασφαλίσει την επιβίωση κάποιων κοινωνικών ταυτοτήτων, από τη στιγμή που οι ομάδες φέρονται ανταγωνιστικά η μια στην άλλη. Έτσι, αυτός ο ανταγωνισμός συνεχίζεται όχι μόνο σε ατομικό αλλά και σε συλλογικό επίπεδο, οδηγώντας σε γενικότερο εθνοτικό αποκλεισμό, που έχει σαν επακόλουθο την εμφάνιση φαινομένων όπως εκείνου της ξενοφοβίας και του ρατσισμού.⁴⁷

Σήμερα στη χώρα μας παρατηρούνται αυτά τα φαινόμενα κυρίως σε κοινωνικο - επαγγελματικές κατηγορίες του γηγενούς πληθυσμού, που θεωρούν αν όχι ως υπεύθυνους, τουλάχιστον ως απειλή τους μετανάστες που καταλαμβάνουν πολλές θέσεις εργασίας και οδηγούν τον ντόπιο πληθυσμό στην ανεργία. Με αυτό τον τρόπο εντείνεται ο ανταγωνισμός τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο, οξύνοντας τον αποκλεισμό των ξένων ομάδων από την κοινωνία των γηγενών.⁴⁸

Επομένως, διαπιστώνουμε ότι οι κύριοι παράγοντες της ξενοφοβίας είναι κοινωνικοπολιτισμικοί και αποτελούν σε μεγάλο βαθμό συνέπεια των διαφόρων

---

⁴⁷ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, Β. (2010) 'ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗΣ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΣΤΗΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ, ΑΦΟΜΟΙΩΣΗ Ή ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑ; <http://estia.hua.gr:8080/dspace/bitstream/123456789/1047/1/dimopoulou.pdf>

⁴⁸ Grenier G., "L'apport économique de l'immigration: situation au Québec et dans le monde", Rapport présenté au Ministère des relations avec les citoyens et de l'immigration du Québec, Direction de la veille et de l'intelligence économique –Immigration économique, 2003

γεωγραφικών, πολιτικών, κοινωνικών, ιστορικών και πολιτισμικών χαρακτηριστικών του κάθε κράτους.⁴⁹

Βέβαια οι εκάστοτε κυβερνήσεις υιοθετούν κάθε φορά μια κάποια πολιτική κοινωνικής και εργασιακής ενσωμάτωσης των μεταναστών που συνήθως δεν έχει τα αναμενόμενα αποτελέσματα, αφού είτε δεν είναι ολοκληρωμένη είτε δεν εφαρμόζεται μέχρι τέλους. Άλλωστε, για να πραγματοποιηθεί μια πλήρης ενσωμάτωση των μεταναστών σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία, αυτό προϋποθέτει οι γηγενείς να δεχθούν ακόμα και μια ενδεχόμενη προσαρμογή των ήδη υφιστάμενων θεσμών της χώρας τους και να υιοθετήσουν μια πιο ανοιχτή στάση και ανοχή απέναντι στη διαφορετικότητα των μεταναστών.

Πρέπει όμως να παραδεχτούμε ότι είναι αρκετά δύσκολο λαοί όπως ο ελληνικός, με έντονο το θρησκευτικό συναίσθημα και με ιδιόμορφα πολιτισμικά χαρακτηριστικά να υιοθετήσουν ή απλά να αποδεχτούν και να αφομοιώσουν στην κοινωνία τους άλλα άτομα με διαφορετικό υπόβαθρο τόσο σε πολιτισμικό όσο και σε θρησκευτικό επίπεδο.⁵⁰

Πιο συγκεκριμένα, στην Ελλάδα η ξενοφοβία και οι ρατσιστικές τάσεις των ντόπιων, εδώ και δύο δεκαετίες τροφοδοτούνται από τις άσχημες οικονομικές επιπτώσεις που έχει η

---

⁴⁹ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, Β. (2010) 'ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗΣ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΣΤΗΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ, ΑΦΟΜΟΙΩΣΗ Ή ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑ; <http://estia.hua.gr:8080/dspace/bitstream/123456789/1047/1/dimopoulou.pdf>

⁵⁰ 'ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΑΙ ΕΓΧΩΡΙΑΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ' <http://www.civilitas.gr/books/books-mig/books-gen/meleti3.pdf>

μετανάστευση στη χώρα καθώς και από την ήδη ορατή σε όλους αλλοίωση του πληθυσμού, που άλλοι αποκαλούν απώλεια της εθνικής ταυτότητας και της πολιτισμικής ομοιογένειας.⁵¹

Ο πληθυσμός της χώρας, που μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '90 ήταν αμιγώς ελληνικός, έφερε τα δικά του γενεαλογικά συστατικά που τον διέκριναν από εκείνα του «ξένου», του «διαφορετικού». Αυτά όμως τα γλωσσικά, θρησκευτικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά αποδείχτηκε ότι δεν ήταν αδιαπέραστα και έτσι πολλοί μετανάστες από τη στιγμή που μπόρεσαν να μπουν στην ελληνική πραγματικότητα θεωρήθηκαν ως σοβαρή απειλή για την εθνοτική ομοιογένεια της χώρας.

Με το πέρασμα των χρόνων, όλη αυτή η κατάσταση οδήγησε σε φυλετικές και πολιτιστικές προκαταλήψεις και αλλοιώνοντας τη σύνθεση της ελληνικής κοινωνίας απέφερε σημαντικές αλλαγές στις συνθήκες διαβίωσης των ντόπιων και επηρέασε τα ήθη και τα έθιμά τους.⁵²

Στις μέρες μας πλέον οι πιο πολλοί Έλληνες επιρρίπτουν ευθύνες για πολλά από τα δεινά τους, αλλά και για την αύξηση της εγκληματικότητας στους μετανάστες, ταυτίζοντάς τους γενικότερα με εγκληματίες και τους Έλληνες με θύματα σε όλους τους τομείς και δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να προσαρμοστούν στο πολυσύνθετο νέο κοινωνικό, πολιτικό και πολιτισμικό περιβάλλον και στις νέες απαιτήσεις του.⁵³

---

⁵¹ ΚΩΤΟΥΛΑΣ, Ι. (2011) 'ΟΙ ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΜΑΖΙΚΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ' <http://citizengr.wordpress.com/2011/01/25/4946/>

⁵² **European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia**, "Majorities's Attitudes Towards Minorities: Key findings from the Eurobarometer and the European Social Survey", Summary

⁵³ **Ινστιτούτο Αστικού Περιβάλλοντος και Ανθρώπινου Δυναμικού**, Έρευνα για την ανίχνευση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν στελέχη του δημοσίου στην εξυπηρέτηση των μεταναστών – παλινοστούτων– προσφύγων», 2003.

5.2 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

Σήμερα, το δημογραφικό αποτελεί για την Ελλάδα ένα από τα κυριότερα εθνικά θέματά της, το οποίο μάλιστα είναι και ο κύριος παράγοντας για την επιβίωση του έθνους.

Η δημογραφική γήρανση της χώρας έχει οδηγήσει πολλούς μελετητές στο συμπέρασμα, ότι το 2050 οι Έλληνες θα είναι λιγότεροι από 8 εκατομμύρια, πράγμα το οποίο σημαίνει έντονη συρρίκνωση του πληθυσμού σε σημείο που οι γεννήσεις των παιδιών δεν θα αντισταθμίζουν τα ποσοστά αυτών που πεθαίνουν.⁵⁴

Βέβαια, μια από τις εξαιρετικά αρνητικές επιπτώσεις του δημογραφικού προβλήματος της Ελλάδας είναι και το ασφαλιστικό, το οποίο επιδεινώνεται, κυρίως, από τη μετανάστευση λαών από πολυπληθείς χώρες στη δική μας, όπου το ανθρώπινο δυναμικό της όλο και περισσότερο μειώνεται, χωρίς ωστόσο οι ηγεσίες του τόπου να δείχνουν να αντιλαμβάνονται τον κίνδυνο που ενέχει αυτό για την Ελλάδα. Έτσι, το πρόβλημα παραμένει άλυτο και φαίνεται να παγιώνεται στην παρούσα κατάσταση. Με αυτό τον τρόπο ήδη υπολογίζεται ότι το 2025 η χώρα μας θα έχει 13,5 εκατομμύρια πληθυσμό, εκ των οποίων οι Έλληνες θα είναι μόλις τα 10 εκατομμύρια και από αυτούς ένα αρκετά αξιοσημείωτο ποσοστό θα βρίσκονται σε ηλικία άνω των 65 ετών.⁵⁵

Αυτές οι δημογραφικές τάσεις στην Ελλάδα είναι ολοφάνερο ότι όχι μόνο θα οδηγήσουν κάποια στιγμή στη ραγδαία γήρανση του πληθυσμού, αλλά παράλληλα με την αύξηση των ηλικιωμένων θα μειώνεται δραματικά κάθε χρόνο και ο αριθμός των παιδιών. Το πρόβλημα αυτό γίνεται όλο και πιο απογοητευτικό από τη στιγμή που σήμερα ακόμα, από τα

---

⁵⁴ΦΑΦΟΥΤΗ, Ξ. 'ΤΟ ΣΟΒΑΡΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΥΠΟΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ'
http://www.apodimos.com/arthra/07/Aug/TO_SOBARO_PROBLHMA_THS_YPOGENITIKOTHTAS_KAI_OI_EPIPTOSEIS_TOY/index.htm

⁵⁵ 45 ΦΑΦΟΥΤΗ, Ξ. 'Η ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΥΠΑΡΧΟΥΣΑΣ ΣΗΜΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ'
http://www.apodimos.com/arthra/07/Aug/TO_SOBARO_PROBLHMA_THS_YPOGENITIKOTHTAS_KAI_OI_EPIPTOSEIS_TOY/index.htm

11 εκατομμύρια του πληθυσμού, επίσημα το 1 εκατομμύριο είναι μετανάστες. Έτσι, αυτή τη στιγμή, καθώς η χώρα μας είναι πρώτη σε υπογεννητικότητα στην Ευρώπη και δεύτερη στον κόσμο, αυτό αποτελεί ένα πρόβλημα που δεν είναι πλέον μόνο οικονομικό αλλά κυρίως κοινωνικό, αφού επηρεάζει όλα τα επίπεδα ζωής.⁵⁶

Η παρούσα πραγματικότητα της Ελλάδας καταδεικνύει ότι η μετανάστευση και το δημογραφικό ζήτημα αποτελούν δύο διαστάσεις άρρηκτα δεμένες που συμβάλλουν σε μια σημαντική αλλαγή της χώρας. Ενώ δηλαδή από τη μια πλευρά παρατηρούμε έντονα το φαινόμενο της γήρανσης του ελληνικού πληθυσμού, από την άλλη βλέπουμε τη συνεχή ανανέωσή του από τη μεταναστευτική πλευρά.

Όπως όμως έχει σήμερα η γενικότερη κατάσταση στη χώρα μας, κρίνεται απαραίτητη μια τέτοια πολιτική παρέμβαση, ώστε η μετανάστευση να αποτελέσει πραγματική ευκαιρία για το δημογραφικό και όχι να συμβάλλει εξαιτίας της αδιαφορίας της Ελληνικής Πολιτείας στην απώλεια της εθνικής μας ταυτότητας, των δημοκρατικών και ανθρωπιστικών αξιών μας και της εθνικής μας κυριαρχίας, διασφαλίζοντας έτσι μόνο τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα των μεταναστών.

Σύμφωνα, άλλωστε, με κάποιες υπηρεσίες του ΟΗΕ που ασχολούνται με τις δημογραφικές εξελίξεις παγκοσμίως, διαπιστώνεται ότι ένα παρόμοιο φαινόμενο θα παρατηρηθεί πέρα από τη χώρα μας τόσο στην υπόλοιπη Ευρώπη, όσο και στις ΗΠΑ μέσα στα επόμενα 10- 20 χρόνια,

---

⁵⁶ ΜΠΕΝΟΥ, Κ. Η επίδραση της Μαζικής Μετανάστευσης στην Υπογεννητικότητα .

http://www.apodimos.com/arthra/AUGOUSTOS_2003/NA_LIFTHOYN_METRA_GIA_THN_YPOGGENITIKOTHTA_STHN_ELLADA/index.htm

γεγονός το οποίο θα έχει τεράστιες δημογραφικές συνέπειες που θα επηρεάσουν και την οικονομική πορεία των διαφόρων χωρών υποδοχής.⁵⁷

Έτσι, ο γάλλος καθηγητής Ανρί Ντικέν⁵⁶ προβλέπει ότι κάθε μορφής μετανάστευση, νόμιμη και παράνομη, θα γνωρίσει ακόμα μεγαλύτερη έξαρση από ό, τι σήμερα, προκαλώντας μεγαλύτερα προβλήματα στις κοινωνίες, επισημαίνοντας φαινόμενα όπως αυτά της εγκληματικότητας, της βίας, της γκετοποίησης κοινωνικών ομάδων με αρχηγούς αλλοδαπούς και της ραγδαίας εξάπλωσης μεταδοτικών ασθενειών όπως είναι το AIDS. Ωστόσο, η Ελλάδα του σήμερα δεν είναι σε καμιά περίπτωση έτοιμη να υποδεχθεί και να ενσωματώσει πλήρως στις τοπικές κοινωνίες της μετανάστες με πολυπολιτισμικό και διαφορετικό χαρακτήρα από εκείνο των πολιτών της.⁵⁶

Γι' αυτό βλέπει τη μετανάστευση σαν απειλή και όχι σαν μια ταυτόχρονη οικονομική ανάπτυξη. Αυτός είναι και ο κύριος λόγος που το φαινόμενο της μετανάστευσης με τις δημογραφικές του επιπτώσεις θα πρέπει να αντιμετωπιστεί με ιδιαίτερη κοινωνική και δημοκρατική ευαισθησία και όχι να αποτελέσει ένα καταστροφικό πρόβλημα χωρίς λύση.

---

⁵⁷ ΠΑΠΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ, Α. (2008) ' ΟΤΑΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΘΑ ΚΑΤΟΙΚΟΥΝ ΤΡΙΑ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ'

<http://www.rieas.gr/research-areas/greek-studies-gr/705-2009-05-28-07-53-46.html>

5.3 ΞΕΝΟΦΟΒΙΑ ΚΑΙ ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ

Ένα ακόμη θέμα του οποίου την ύπαρξη δεν πρέπει να παραβλέψουμε να αναφέρουμε είναι εκείνο της παρουσίας φαινομένων όπως της ξενοφοβίας και του ρατσισμού, που παρατηρούνται έντονα στη χώρα μας κυρίως τα τελευταία χρόνια.⁵⁸

Ιδιαίτερα μετά την ανάπτυξή της, η Ελλάδα μετατράπηκε από χώρα εξαγωγής σε χώρα εισαγωγής μεταναστών, στην οποία εισρέουν καθημερινά εκατοντάδες άνθρωποι από άλλες φτωχότερες χώρες. Έτσι, η χώρα μας σήμερα παρουσιάζει μια νέα, άγνωστη μέχρι πρόσφατα στους ντόπιους πραγματικότητα, εκείνη μιας κοινωνίας που αποτελείται από άτομα με πολυπολιτισμική, πολυγλωσσική, πολυεθνική και πολυθρησκευτική προέλευση και καταγωγή.

Ο γηγενής όμως πληθυσμός, παρά την επικράτηση και την κυριαρχία σε μεγάλο βαθμό της πολυφωνικής δημοκρατίας, των ελευθεριών και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δεν φαίνεται να είναι σε θέση να αποδεχθεί και ίσως να υιοθετήσει τις στάσεις και τις πεποιθήσεις όλων αυτών των διαφορετικών ατόμων.⁵⁹

Αρκετά συχνά λοιπόν, παρατηρούνται κινήσεις και αντιδράσεις ενάντια στους ξένους που θεωρούνται υπαίτιοι για πολλά δεινά των ντόπιων πολιτών, όπως για την εγκληματικότητα και την αύξηση της ανεργίας.

Έτσι, πολλοί Έλληνες αντιμετωπίζουν με ξενοφοβία, μισαλλοδοξία και απαξιωτικά τους μετανάστες που προέρχονται από γειτονικές ή από εμπόλεμες χώρες, ενώ δείχνουν μεγαλύτερη συμπάθεια στους Ευρωπαίους πολίτες, ακόμα και αν αυτοί έρχονται στη χώρα για μόνιμη εγκατάσταση.⁶⁰

---

⁵⁸ ΠΟΛΥΜΕΝΗΣ,Θ.(2007) Έστα όρια της ξενοφοβίας και του ρατσισμού'
<http://eothinon.pblogs.gr/2007/03/57853.html>

⁵⁹ ΄ΞΕΝΟΦΟΒΙΑ ΚΑΙ ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ΄(2006) <http://www.europolis.gr/content/view/104/59/>

⁶⁰ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ «ΑΥΛΑΙΑ 2010»http://avlaiafest.blogspot.com/2010/09/blog-post_29.html

Άλλωστε, ενδεικτική της στάσης του ντόπιου πληθυσμού είναι η απαίτησή του για λήψη επαρκών μέτρων ώστε να ελέγχονται τα σύνορα με τρόπο που να μην εισέρχονται στη χώρα αλλοδαποί χωρίς νόμιμα χαρτιά (λαθρομετανάστες). Η ίδια ρατσιστική και ξενοφοβική τάση που υπάρχει για τους ενήλικες μετανάστες είναι έντονη και για τα παιδιά τους, που ένα 75% των ερωτηθέντων Ελλήνων ζήτησαν μεν να φοιτούν στα ίδια σχολεία, αλλά σε διαφορετικές τάξεις από τα ελληνόπουλα.⁶¹

Ωστόσο, αυτή η στάση ξενοφοβίας, που σήμερα αποτελεί πλέον μάλιστα για τη χώρα μας, είναι ορατή και στις δημόσιες υπηρεσίες ή ακόμα και στην αναφορά των μέσων μαζικής ενημέρωσης σε αυτούς. Όλα αυτά έχουν σαν αποτέλεσμα, αντί να ενσωματώνουμε τους μετανάστες στην κοινωνία μας, να τους αποτρέπουμε από το να αποκτήσουν ελληνική νοοτροπία και παιδεία και να τους οδηγούμε πολλές φορές, ίσως όχι άδικα, στο να μας φέρονται εχθρικά, με φθόνο και καχυποψία για τις προθέσεις μας απέναντί τους.

5.4 ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑ

Στον 21^ο πλέον αιώνα είναι κάτι πέρα από ορατό ότι η χώρα μας έχει υποστεί μια μεγάλη αλλαγή. Καθημερινά δέχεται ένα πρωτοφανές μεταναστευτικό κύμα που εισέρχεται νόμιμα ή παράνομα, πράγμα το οποίο έχει ήδη συντελέσει στην αλλοίωση της φυσιογνωμίας της.⁶²

---

⁶¹ ΠΟΛΥΜΕΝΗΣ,Θ.(2007)΄Στα όρια της ξενοφοβίας και του ρατσισμού΄
<http://eothinon.pblogs.gr/2007/03/57853.html>

⁶² Στάμκος Γ. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ, ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΞΕΝΟΦΟΒΙΑ
http://entefktirio.blogspot.com/2011/01/blog-post_27.html

Η χώρα έχει μετατραπεί σε μια πολυεθνική, πολυπολιτισμική κοινωνία, χωρίς ομοιογένεια και ενιαίο πολιτισμό. Η Ελλάδα έχει αποκτήσει ιδίως τα τελευταία χρόνια μια πολυπολιτισμικότητα και μια πολυχρωμία που την έκαναν να χάσει το “ιδανικό” του ενός έθνους, του ενός κράτους και της μιας θρησκείας. Αφομοίωσε στα εδάφη της άλλες μειονότητες και εθνότητες, πράγμα το οποίο κατήργησε το ιδεώδες του μονοεθνικού κράτους των Βαλκανίων.⁶³

Επομένως είναι αδύνατο να μη λάβουμε υπόψη μας τις πολιτισμικές και κοινωνικές επιπτώσεις της μετανάστευσης, η οποία από τη μια πλευρά, αυξάνοντας την πολιτισμική ποικιλομορφία στη ζωή μας, έχει χτίσει διαπολιτισμικές γέφυρες, ενώ από την άλλη εξακολουθεί να επηρεάζει άλλοτε θετικά και άλλοτε αρνητικά τους τομείς της επιχειρηματικότητας και της βιομηχανίας.

Ενώ λοιπόν μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο η Ελλάδα ήταν ένα από τα κράτη με αυξημένο το αίσθημα εθνικής ομοιογένειας, σε σημείο να κατοικείται από 98,5% Έλληνες και να είναι σε θέση να ισχυρίζεται ότι δεν υπήρχαν μειονότητες, από το 1990 και έπειτα μεγάλα ποσοστά μεταναστών άρχισαν να εισρέουν στη χώρα μετατρέποντάς την σε χώρα οικονομικών μεταναστών.

Οι ξένοι άρχισαν να ζουν με τους ντόπιους μεταβάλλοντας τη μορφή και τη σύνθεση ολόκληρης της κοινωνίας. Συνέβαλαν έτσι στη δημιουργία μιας νέας πολυπολιτισμικής χώρας, στην οποία πια οι μετανάστες ήταν παρόντες, σχεδόν, σε όλους τους τομείς της ελληνικής πραγματικότητας.

---

⁶³ Στάμκος Γ. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ, ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΞΕΝΟΦΟΒΙΑ
http://entefktirio.blogspot.com/2011/01/blog-post_27.html

Πολλοί Έλληνες σήμερα, αν και ζουν με τους ξένους, στρέφονται κατά της πολυπολιτισμικότητας αναζητώντας την παλιά τους ταυτότητα και αναπολώντας το παρελθόν τους.⁶⁴

Έτσι, η πολυπολιτισμικότητα, παρόλο που οδήγησε στη συγγραφή ποικίλων λογοτεχνικών έργων και στη δημιουργία τέχνης καθώς και σε πολλές καινοτομίες βελτιώνοντας αρκετά τον τρόπο ζωής μας, όχι μόνο απέτυχε να δημιουργήσει μια αρμονική και ενιαία κοινωνία, αλλά κατόρθωσε να τονίσει τις διαφορές μεταξύ των διαφόρων εθνοτήτων προκαλώντας τη διαίρεση των κοινωνιών.⁶³

Ιδιαίτερα στην Ελλάδα, οι γηγενείς αντιμετωπίζουν σε αρκετές περιπτώσεις με εχθρότητα τη διαφορετικότητα που θεωρούν ότι τους θρυμματίζει τη δυνατότητα για κοινές αξίες με τους υπόλοιπους συμπολίτες τους. Έτσι, η αποδοχή της πολυπολιτισμικής κοινωνίας δημιούργησε πολλά πρακτικά προβλήματα και είχε σοβαρές συνέπειες και στους ξένους αλλά και σε ολόκληρη την κοινωνία.⁶⁵

Υπάρχει πλέον πρόβλημα ανοχής απέναντι στις εθνοτικές, θρησκευτικές και πολιτισμικές διαφορετικότητες, ενώ ταυτόχρονα οι γηγενείς δεν ξέρουν πώς να ενεργήσουν από τη στιγμή που χάθηκε η πολιτισμική τους κυρίως ενότητα.⁶⁶

Έτσι, η πολυπολιτισμικότητα, η οποία από θρησκευτικής πλευράς μπορεί στις μέρες μας πλέον να εκληφθεί και ως πολυθρησκευτικότητα, που φαίνεται στην Ελλάδα ιδιαίτερα στο χώρο του σχολείου, οδήγησε από τη μια στην ύπαρξη μιας ανοιχτής, ελεύθερης κοινωνίας, αυτής της ανεκτικότητας και από την άλλη σε ανταγωνιστικές σχέσεις ανάμεσα στους πολίτες,

---

⁶⁴ Στάμκος Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ-ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ http://entefktirio.blogspot.com/2011/01/blog-post_27.html

⁶⁵ Στάμκος Γ. Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΕΙΝΑΙ ΕΔΩ http://entefktirio.blogspot.com/2011/01/blog-post_27.html

⁶⁶ Πολυπολιτισμικότητα και πολυπολιτισμική εκπαίδευση <http://www.tanea.gr/default.asp?pid=46&ct=37&artid=74468&enthDate=07072008>

καθώς και σε εθνοτικές συγκρούσεις, οι οποίες τους αποτρέπουν από το να αποδεχθούν τα μέλη των μειονοτήτων ως «πολίτες ίσης αξίας».⁶⁷

5.5 ΕΘΝΟΤΙΚΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ

Αν παρατηρήσουμε τις σύγχρονες κοινωνίες θα διαπιστώσουμε ότι αντιμετωπίζουν έντονες εθνοτικές συγκρούσεις, οι οποίες εξηγούνται εύκολα από την τάση των ανθρώπων προς την εθνοτική ομοιογένεια. Είναι παραπάνω από βέβαιο, ότι ιδιαίτερα στις μέρες μας τα άτομα μιας οποιασδήποτε εθνοτικής ομάδας θα δείξουν έντονα την επιδοκμασία και την προτίμησή τους προς τα μέλη εκείνα της ομάδας με τα οποία φέρουν τα ίδια χαρακτηριστικά, παρά προς τους ξένους, οι οποίοι συχνά εμφανίζονται και ως ανταγωνιστές τους.⁶⁸

Σύμφωνα μάλιστα με τον καθηγητή Huntington, «οι άνθρωποι ταυτίζονται με εκείνους που τους μοιάζουν περισσότερο και με εκείνους με τους οποίους μοιράζονται μια αναγνωρισμένη κοινή εθνότητα, θρησκεία, παραδόσεις και το μύθο μιας κοινής καταγωγής και της κοινής Ιστορίας».⁶⁹

---

⁶⁷ Θεολογία, Πολυπολιτισμικότητα και εκπαίδευση: ΣΥΝΥΠΑΡΞΗ Ή ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗ; Τρί, 18/05/2010 - 09:46 — Πάυλου Ν.
<http://14press.gr/content/%CE%B8%CE%B5%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CF%85%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7-%CF%83%CF%85%CE%BD%CF%85%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%BE%CE%B7-%CE%AE-%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B9%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7>

⁶⁸ Εθνοτικές συγκρούσεις και σύγχρονες κοινωνίες: τα ευρήματα μίας αποκαλυπτικής μελέτης του Γιάννη Κολοβού <http://www.metopo.gr/article.php?id=3441>

⁶⁹ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑ http://akritas-history-of-macedonia.blogspot.com/2010/01/blog-post_9608.html

Αυτό το φαινόμενο των εθνοτικών συγκρούσεων, λοιπόν, έχει γίνει ορατό κυρίως τις τελευταίες δεκαετίες με την εμφάνιση της μετανάστευσης. Ιδιαίτερα σήμερα, στη χώρα μας, βλέπουμε να συντελούνται σημαντικές εθνοτικές διαιρέσεις που οδηγούν σε συγκρούσεις εθνοτικών συμφερόντων, οι οποίες σε μεγάλα ποσοστά εξηγούνται και από το βαθμό εθνοτικής ανομοιογένειας.⁶⁷

Πιο συγκεκριμένα, στην Ελλάδα το φαινόμενο της παράνομης μετανάστευσης (λαθρομετανάστευσης) την έχει καταστήσει, με το ρυθμό που συντελείται, πρώτη χώρα- μέλος της ΕΕ με μουσουλμανική πλειοψηφία. Μια τέτοια κατάσταση, παράλληλα με την ευκολία που διαθέτουν οι ελληνικές κυβερνήσεις για νομιμοποίηση ή χορήγηση ιθαγένειας στους παράνομους μετανάστες, είναι εύλογο να οδηγήσει είτε σε ισλαμοποίηση της Ελλάδας, είτε σε εθνοτικές συγκρούσεις μεταξύ των ντόπιων, οι οποίοι διακατέχονται από τον φόβο, φόβος που γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης από φορείς ακραίων εθνικιστικών πεποιθήσεων, ότι σε λίγα χρόνια θα αποτελούν πια μειοψηφία και των ελληνοποιημένων μουσουλμάνων, που θα αποτελούν πλειοψηφία.⁷⁰

Από την ήδη υπάρχουσα εμπειρία διαπιστώνουμε καθημερινά ότι είναι αδύνατον να ενταχθούν πλήρως οι μουσουλμανικοί πληθυσμοί στις δυτικές κοινωνίες. Υπάρχει διάχυτος ο φόβος σταδιακής «ισλαμοποίησης» των δυτικών κρατών, όπως της Ελλάδας, γεγονός το οποίο έχει προκαλέσει συχνά θέμα συζητήσεων και εθνοτικών συγκρούσεων μεταξύ των γηγενών πληθυσμών και των μουσουλμάνων που διαμένουν στη χώρα.⁷⁰

5.6 ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ο 21^{ος} αιώνας ήδη είναι αρκετά πλούσιος από την άποψη νέων ιδεολογιών και συμπεριφορών κυρίως όσον αφορά στην κοινωνία της χώρας μας. Από την αρχή της Ιστορίας μέχρι σήμερα τα διάφορα μεταναστευτικά ρεύματα έχουν επηρεάσει τη φυσιογνωμία των λαών επιδρώντας πάνω στον τρόπο ζωής και στη γλώσσα τους. Το μεταναστευτικό κύμα έχει

---

⁷⁰ ΚΑΤΡΑΚΗ Α. ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ - Η ΕΥΡΩΠΗ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΛΑΜΙΚΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ <http://athenssos.blogspot.com/2009/10/blog-post.html>

αγγίζει όλες τις γωνίες της γης, ακόμα και τις πιο απομακρυσμένες, λύνοντας κάποια υπάρχοντα προβλήματα, αλλά ταυτόχρονα δημιουργώντας άλλα νέα, πιο περίπλοκα και δυσεπίλυτα στις τοπικές κοινωνίες. Από την έλευση των μεταναστών δεν αλλάζουν μόνο οι ίδιοι, υιοθετώντας στο χαρακτήρα στοιχεία των κοινωνιών που τους υποδέχονται, αλλά επηρεάζουν και αυτές τις κοινωνίες, προσπαθώντας να προσαρμοστούν και να τις προσαρμόσουν στα νέα δεδομένα. Κάποιοι αυτή την κατάσταση τη θεωρούν ως απώλεια του εθνικού στοιχείου και, γενικότερα, του εθνικού χαρακτήρα, ενώ κάποιοι άλλοι ως άνοιγμα σε νέο τρόπο σκέψης και αποδοχή του καινούριου, του διαφορετικού.⁷¹

Ωστόσο, ιδιαίτερα στην Ελλάδα οι νεοεισερχόμενοι, θεωρείται από πολλούς, ότι “νοθεύουν” την ελληνικότητά μας, το χαρακτήρα και τον τρόπο σκέψης μας, συμβάλλοντας σε μια νέα κατάσταση, σε μια “αμερικανοποίηση”, “ευρωπαϊκή” ή γενικότερα σε μια αποδοχή ο,τιδήποτε ξένου, που σημαίνει για πολλούς και ταυτόχρονη απόρριψη του εθνικού. Η νέα προσαρμογή λοιπόν βιώνεται ως απώλεια του εθνικού προσώπου, της εθνικής ταυτότητας και της φυσιογνωμίας μας υιοθετώντας το διαφορετικό.⁷²

Για άλλους πάλι αυτό δεν ισχύει από τη στιγμή που οι ταυτότητες των ανθρώπων συνεχώς αλλάζουν μαζί με τους ίδιους. Ελάχιστοι είναι εκείνοι που βλέπουν θετικά αυτή την αλλαγή.⁷³

Κυρίως, άτομα που βίωσαν πρώτα αυτή την κατάσταση ήταν δάσκαλοι και καθηγητές που ξαφνικά άρχισαν να διδάσκουν μέσα σε πολύγλωσσες και πολυπολιτισμικές τάξεις. Δεν είχαν πλέον να αντιμετωπίσουν τους μαθητές των τοπικών κοινωνιών, αλλά παιδιά ξένα στη χώρα, γεμάτα φόβο και χωρίς τη δυνατότητα και τη γνώση να αντιμετωπίσουν το άγνωστο.

⁷¹ ΛΙΑΚΟΣ Α., ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ,
<http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=315344&ct=72&dt=14/02/2010>

⁷² ΛΙΑΚΟΣ Α., ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ,
<http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=315344&ct=72&dt=14/02/2010>

⁷³ *Unicef* (2001). Διακρίσεις – Ρατσισμός – Ξενοφοβία στο Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα. *Unicef & Κόσμος*, 45,σελ.32-39

Αυτοί λοιπόν οι εκπαιδευτικοί με την εμπειρία τους, τη δυνατότητα προσαρμογής τους σε νέες καταστάσεις και τη βαθύτερη γνώση της ψυχολογίας των παιδιών καθώς και της ευαισθησίας τους είναι οι πρώτοι που μπορούν να εντάξουν στην κοινωνία αυτό το νέο πληθυσμό, προσπαθώντας να βοηθήσουν τους μετανάστες τους ίδιους αλλά και τα παιδιά τους να λύσουν με ορθολογικότερο τρόπο και μέσα από το διάλογο τα δύσκολα προβλήματα που παρουσιάζονται μπροστά τους.⁷⁴

Βέβαια, οι εκπαιδευτικοί δεν είναι η μόνη ομάδα που έχει αυτή τη δυνατότητα. Τα τελευταία είκοσι χρόνια που είναι αισθητό το μεταναστευτικό ρεύμα στη χώρα μας, ανθρωπολόγοι, κοινωνιολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί και παιδαγωγοί σε συνεργασία με ψυχολόγους έχουν μελετήσει σε βάθος το φαινόμενο και έχουν βρει κάποιους τρόπους επίλυσης των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν κυρίως τα παιδιά των μεταναστών.⁷⁵

Το μεταναστευτικό όμως ζήτημα, γενικότερα, δεν είναι μόνο καθήκον των παραπάνω ομάδων. Χρειάζεται συντονισμένη προσπάθεια επίλυσης μέσα από το διάλογο, την παιδεία και τη συμβολή και άλλων κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών φορέων παράλληλη με τη χάραξη της κατάλληλης πολιτικής, ώστε οι γηγενείς να μην καταληφθούν από το αίσθημα της ξеноφοβίας και της απώλειας της εθνικής τους ταυτότητας και οι μετανάστες να αισθανθούν ότι μπορούν να γίνουν χρήσιμα μέλη των νέων κοινωνιών και να συμβάλλουν θετικά στη διαμόρφωσή τους.

---

⁷⁴ Μετανάστευση, ιδιότητα του πολίτη και εκπαίδευση <http://historein-historein.blogspot.com/2010/02/blog-post.html>

⁷⁵ ΛΙΑΚΟΣ Α., ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, <http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=315344&ct=72&dt=14/02/2010>

6. ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Από την παρούσα μελέτη διαπιστώσαμε ότι από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα οι ανθρώπινες μετακινήσεις ήταν πάντα εξαιρετικής σημασίας. Κάθε φορά, όμως, συνδέονταν και με διαφορετικά φαινόμενα, όπως στις μέρες μας συνδέονται πλέον με την οικονομική κρίση και με το φαινόμενο του υπερπληθυσμού, που έχει στερήσει τη δυνατότητα εύρεσης εργασίας σε ένα αξιοσημείωτο κομμάτι του πληθυσμού της γης, ιδιαίτερα σε πολυπληθείς χώρες.

Ιδιαίτερα στον αιώνα που διανύουμε, η παγκόσμια οικονομική κρίση καθώς και οι ραγδαίες κλιματικές αλλαγές προβλέπεται να οδηγήσουν σε εξαιρετική αύξηση αυτές τις μετακινήσεις, γεγονός το οποίο καθιστά όλο και πιο επιτακτική την ανάγκη εύρεσης κάποιων εφικτών λύσεων, καθώς και τη χάραξη κατάλληλων διεθνών στρατηγικών, ώστε να γίνει αποτελεσματική και σωστή αντιμετώπιση του προβλήματος.

Το φαινόμενο της μετανάστευσης δεν είναι μόνο εθνικό μας ζήτημα ή ευρωπαϊκό, αλλά παγκόσμιο. Η Ελλάδα όμως, λόγω ανοιχτών συνόρων πλήττεται σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από τη μετανάστευση από οποιαδήποτε άλλη χώρα της ΕΕ και σύμφωνα με εκτιμήσεις και μελέτες του ΟΗΕ ο πληθυσμός της το 2015 θα έχει φθάσει τα 14,2 εκατομμύρια, με 3,5 εκατομμύρια μετανάστες που θα προέρχονται από χώρες που δεν είναι σήμερα μέλη της ΕΕ.⁷⁶

---

⁷⁶ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Α., ΟΤΑΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΘΑ ΚΑΤΟΙΚΟΥΝ ΤΡΙΑ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ, <http://www.rieas.gr/research-areas/greek-studies-gr/705-2009-05-28-07-53-46.html>

Από όσα είδαμε παραπάνω στη μελέτη και στις οικονομικές επιπτώσεις, είναι γεγονός ότι από κάποιο σημείο και έπειτα και ως ένα βαθμό οι μετανάστες συνεισέφεραν ως προς το να αναπτυχθεί η οικονομία της χώρας μας, αλλά σίγουρα υπήρξαν και πολλές αρνητικές επιπτώσεις κυρίως στην πτώση του βιοτικού επιπέδου του ελληνικού πληθυσμού.

Στη χώρα μας δεν υπάρχει μια ενιαία εθνική πολιτική ώστε να διαχειριστούμε το φαινόμενο της μετανάστευσης και, έτσι, δεν είναι εύκολο να λυθεί το πρόβλημα, το οποίο οξύνεται όλο και περισσότερο.

Η φτώχεια, η πολιτική καταπίεση, η δίωξη μειονοτήτων, οι πόλεμοι σε συνδυασμό με τη σύγχρονη τρομοκρατία ενέτειναν το μεταναστευτικό ρεύμα σε όλη τη Δυτική Ευρώπη, αγγίζοντας και την Ελλάδα και αυξάνοντας την ανησυχία στη διεθνή κοινότητα. Στη χώρα μας σήμερα η πλειοψηφία των 40-50.000 Πακιστανών που βρίσκονται εδώ είναι μετανάστες πρώτης γενιάς που κοπιάζουν καθημερινά να επιβιώσουν, προσπαθώντας παράλληλα να βγάλουν μια θετική εικόνα του ισλαμικού κόσμου προς τα έξω.⁷⁷

Η Ελλάδα, όμως, αποτελεί μια δυτική χώρα που, όπως και αρκετές άλλες, δεν φαίνεται να επιθυμεί να εντάξει πλήρως ένα ποσοστό των μεταναστών, παραχωρώντας τους υπηκοότητα ή να δεχθεί τα παιδιά τους χωρίς να τους δημιουργήσει προοπτικές για το μέλλον.

Αν και πολλοί μετανάστες είναι φιλήσυχοι και σκληρά εργαζόμενοι άνθρωποι, δεν παύει να δημιουργούνται συχνά, ιδίως στην Ελλάδα, αρκετά προβλήματα και θέματα προς συζήτηση ως προς την κατασκευή ειδικών σχολείων ή και χώρων προσευχής(τέμενος) των μεταναστών. Σίγουρα, δεν πρέπει να υποτιμηθεί η επιρροή που δεχόμαστε καθημερινά από τη συναναστροφή μας με τους μετανάστες καθώς και να εφησυχάζουμε με τη σημερινή κακή διεθνή εικόνα μας, μετατρέποντας την Ελλάδα σε εύκολη χώρα υποδοχής μεταναστευτικών ρευμάτων.

---

⁷⁷ ΚΑΦΑΝΤΑΡΗΣ Σ., «Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΜΗ ΕΡΗΜΩΣΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ : Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΜΙΑΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ»

<http://library.panteion.gr:8080/dspace/bitstream/123456789/949/1/kafantaris.pdf>

Ήδη, έχουν προταθεί κάποιες λύσεις εξασφάλισης της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, ώστε μελλοντικά να μην προκληθούν προβλήματα. Προληπτικά έχει προταθεί να κατασκευαστούν επίσημοι χώροι θρησκευτικής λατρείας για τους μουσουλμάνους μετανάστες, ώστε να υπάρχει η δυνατότητα ελέγχου των ριζοσπαστικών θρησκευτικών λειτουργιών. Εύλογο και συνετό επίσης θα ήταν να μπορούν οι ελληνικές αρχές να συνεργάζονται με τις ηγεσίες των μεταναστευτικών κοινοτήτων, καθώς και να προσληφθούν μετανάστες από την Ελληνική Αστυνομία και αργότερα από την ΕΥΠ, στα πλαίσια της ευρύτερης συνεργασίας των κρατών και της αμοιβαίας προσφοράς υπηρεσιών.

Από τα παραπάνω το καλύτερο θα ήταν να δημιουργηθεί ένα ενιαίο σύστημα πληροφοριών και θαλάσσιας επιτήρησης. Βέβαια, για να καταφέρουμε να προστατεύσουμε τα εξωτερικά μας σύνορα χρειάζεται να ζητήσουμε τη βοήθεια της ΕΕ κυρίως όσον αφορά την παρουσία της στο Αιγαίο και όχι μόνον στο πλαίσιο του FRONTEX.⁷⁸

Δεν υπάρχει όμως επαρκές θεσμικό πλαίσιο για το θέμα της μετανάστευσης και για να μπορέσουμε να αντιμετωπίσουμε τα προβλήματα αρμοδιοτήτων και συνεργασίας μεταξύ των συναρμόδιων φορέων προτείνεται να δημιουργηθεί ένα νέο όργανο, που να ασχολείται τόσο με θέματα εθνικής ασφάλειας και χειρισμού κρίσεων, όσο και με ζητήματα προστασίας εξωτερικών συνόρων.

Στην πράξη, γενικότερα, σωστό θα ήταν οι πολιτικές του κράτους να εντοπίσουν και να προσπαθήσουν να προλάβουν, κυρίως, διακρίσεις στον τομέα της απασχόλησης της κοινωνίας, βάζοντας ως προτεραιότητά τους την καταπολέμηση τέτοιων φαινομένων, πριν παγιωθούν και αποτελέσουν μάλιστα για την κοινωνία μας.

Το μεταναστευτικό είναι ένα άκρως σοβαρό ζήτημα που χρειάζεται σημαντικές πολιτικές αποφάσεις, ώστε να συγκροτηθεί μια σωστή κοινωνική πολιτική ανάμεσα στο κράτος, την αγορά και τους πολίτες.

---

⁷⁸ emn.ypes.gr/media/.../τελικη%20εκθεση%20ελληνικα%20%208-2-10.doc

Το σημαντικό, επομένως, είναι να κατανοήσουμε και να λύσουμε θέματα όπως: γιατί οι επιχειρηματίες και οι ελίτ είναι αυτοί που παίρνουν τέτοιες αποφάσεις; Γιατί η οικονομία έχει ανάγκη από τέτοιου είδους κάλυψη θέσεων εργασίας, τις οποίες οι γηγενείς αρνούνται να καταλάβουν; Γιατί οι μετανάστες δέχονται τέτοια ταπείνωση και ποιες είναι οι συνθήκες που αντιμετωπίζουν στη χώρα τους, ώστε να αποδέχονται τέτοιες θέσεις εργασίας που συχνά μειώνουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και στερούν βασικά ανθρώπινα δικαιώματα; Γιατί έχουμε φθάσει σε σημείο που όχι μόνο να αποσιωπούμε αλλά και να “νομιμοποιούμε” την παραοικονομία, αποφεύγοντας οι γηγενείς επιχειρηματίες να πληρώνουν τις κοινωνικές εισφορές και να τηρούν τα ωράρια εργασίας αναπτύσσοντας ένα μη βιώσιμο εργασιακό περιβάλλον;

Είναι λύση να απορρίπτονται οι ντόπιοι εργαζόμενοι, οι οποίοι μάλιστα έχουν ειδίκευση σε ορισμένους κλάδους προς οικονομικό όφελος κάποιων συγκεκριμένων ομάδων και έτσι να προκαλούνται φαινόμενα ρατσισμού, ξενοφοβίας και εθνικισμού;

Για τη χώρα μας όμως σήμερα προτιμότερο θα ήταν να αποχωρήσουν ή να αυξηθούν οι μετανάστες; Τόσο στη μια όσο και στην άλλη περίπτωση είναι γεγονός ότι θα υπάρξουν και οι αντίστοιχες συνέπειες. Αν αποχωρήσουν οι μετανάστες θα αυξηθούν οι θέσεις εργασίας για τους ντόπιους εργαζόμενους αλλά θα αυξηθεί αντίστοιχα και το κόστος παραγωγής, πράγμα το οποίο θα είναι αρνητικό για τις ελληνικές επιχειρήσεις. Αν όμως αυξηθούν, τότε θα μειωθεί το εισόδημα των ντόπιων οικογενειών, μειώνοντας ταυτόχρονα και τη δυνατότητά τους να καταναλώνουν τα παραγόμενα αγαθά.

Γενικότερα όμως σωστό θα ήταν να τονίσουμε ότι οι μετανάστες δεν διεκδικούν τις θέσεις των γηγενών εργαζομένων από τη στιγμή που εργάζονται ή προσλαμβάνονται ως ανειδίκευτο προσωπικό, συχνά σε εργασίες μη κοινωνικά αποδεκτές από τους γηγενείς εργαζόμενους, οπότε δεν διεκδικούν και τους μισθούς ενός εξειδικευμένου εργαζόμενου, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι το κράτος δεν πρέπει να χαράξει μια καλά οργανωμένη και ελεγχόμενη μεταναστευτική πολιτική που να προστατεύει τόσο το ντόπιο εργατικό δυναμικό, όσο και να αξιοποιεί τους μετανάστες με τέτοιο τρόπο που να βοηθούν στην άνοδο και στην

ευημερία της οικονομίας του τόπου, χωρίς να προκαλούνται προβλήματα και φαινόμενα ρατσισμού, ξενοφοβίας και ανασφάλειας.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΡΑΙΑΣ

7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

7.1. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

15-20 δις. Ευρώ το παραεμπόριο. Το άρθρο δημοσιεύεται στο τεύχος 386 (Ιούλιος-Αύγουστος 2009) του περιοδικού «σελφ σέρβις» (Εκδόσεις Comcenter).

ΕΣΥΕ/ΕΚΚΕ, *Αριστεία στα ερευνητικά πεδία φτώχειας, Αποκλεισμός και Κοινωνικές Ανισότητες*, Αθήνα, 2004.

Η διάρθρωση του εγχώριου παραεμπορίου. Το άρθρο δημοσιεύεται στο τεύχος 386 (Ιούλιος-Αύγουστος 2009) του περιοδικού «σελφ σέρβις» (Εκδόσεις Comcenter)

Η πρόκληση της μεταναστευτικής πολιτικής, ΙΝΕ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Μελέτες 27, Αθήνα 2007

ΙΝΕ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, *Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση*, Ετήσια Έκθεση 2000, Αθήνα, Αύγουστος 2000, σελ. 148

ICAP – ΣΕΒ (2002) *Η Ελληνική Βιομηχανία. Εκτιμήσεις Για Το 2001 Και Προσδοκίες Για Το 2002.*

Ινστιτούτο Αστικού Περιβάλλοντος και Ανθρώπινου Δυναμικού, Έρευνα για την ανίχνευση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν στελέχη του δημοσίου στην εξυπηρέτηση των μεταναστών – παλινοστούτων– προσφύγων», 2003.

Κασίμης, 'Ντόπιοι και ξένοι στη σύγχρονη αγροτική Ελλάδα' στο *Μετανάστευση στην Ελλάδα. Εμπειρίες-Πολιτικές-Προοπτικές*, Τζένη Καβουνίδη κ.ά. (επιμ), τόμος Α', Εκδόσεις ΙΜΕΠΟ, Αθήνα 2008, σελ. 194.

Κρητικίδης, Γ., «Πληθυσμός, Εργατικό Δυναμικό και Απασχόληση των μεταναστών», Ενημέρωση, Τεύχος 152, Ιούλιος-Αύγουστος 2008. Κόντης

ΛΙΑΡΓΚΟΒΑΣ Π., 'ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ' Αναπληρωτής Καθηγητής

Νεοκλή Συλικιώτη) '3ο Παγκόσμιο Φόρουμ για τη Μετανάστευση και την Ανάπτυξη', στην Αθήνα

Unicef (2001). *Διακρίσεις – Ρατσισμός – Ξενοφοβία στο Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα. Unicef & Κόσμος, 45, σελ.32-39*

7.2. ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Cichon, M., Léger, F & Knop, R., 2003, White or Prosperous: How much migration does the ageing European Union need to maintain its standard of living in the twenty-first century, 4th International Research Conference on Social Security 'Social security in a long life society', Antwerp, 5-7 May 2003

Demoussis, Michael, Giannakopoulos, N. & Zografakis, S. (2008) Native-immigrant wage differentials and occupational segregation in the Greek labour market, *Applied Economics*, (in press)

European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia, "Majorities's Attitudes Towards Minorities: Key findings from the Eurobarometer and the European Social Survey", Summary

Frey, M. & U. Mammey (1996) Impact of Migration in the Receiving Countries, OIM

Grenier G., "L'apport économique de l'immigration: situation au Québec et dans le monde", Rapport présenté au Ministère des relations avec les citoyens et de l'immigration du Québec, Direction de la veille et de l'intelligence économique –Immigration économique, 2003

Lianos, T and Katseli, L and Sarris A. (1996), "Illegal Immigration in Local Labour Markets: The Case of Northern Greece", *International Migration*, 34:3

Sarris A.H., Zografakis S. (1999), A computable general equilibrium assessment of the impact of illegal immigration on the Greek economy, *Journal of Population Economics*, vol. 12

Waldinger, R. (1996) Still the Promised City? New Immigrants and African Americans in Postindustrial New York, Cambridge: Harvard University Press.

7.3. ΑΡΘΡΑ ΑΠΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ Χ., (2007) 'ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ'
http://www.elesme.gr/elesmegr/periodika/t39/t39_08.htm

ΑΓΟΡΑΣΤΑΚΗΣ, Γ. (2004) 'ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΣΤΗΝΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΓΕΝΙΚΗ & ΤΟΠΙΚΗ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ' <http://www.istologos.gr/2008-06-23-10-18-00/2008-06-19-08-44-13/109--a->

ΓΕΩΡΜΑΣ Κ., 'ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ' <http://www.ardin.gr/node/2668>

ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, (Ομιλία του Υπουργού Εσωτερικών κ. 04/11/2009 <http://www.cyprus.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/F07BE258D7699B3AC2257664003BA72A?Op=endocument>

ΚΩΤΟΥΛΑΣ, Ι. (2011) 'ΟΙ ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΜΑΖΙΚΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ'
<http://citizengr.wordpress.com/2011/01/25/4946/>

ΛΙΑΚΟΣ Α., ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ,
<http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=315344&ct=72&dt=14/02/2010>

Μετανάστευση, ιδιότητα του πολίτη και εκπαίδευση <http://historein-historein.blogspot.com/2010/02/blog-post.html>

'ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ' (2010)
<http://www.paspaase.gr/arkheioarthron/ergasiaka/metanasteutikeergasiakaieoikonomiatouratsismou.html>

ΜΙΧΑΣ, Τ. (2007) 'ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΟΙΚΙΛΟΜΟΡΦΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ' <http://e-rooster.gr/01/2007/408>

ΜΠΑΤΡΑΚΟΥΛΗΣ Θ., 'ΠΟΛΥΠΛΕΥΡΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ'
http://www.elesme.gr/elesmegr/periodika/t55/t55_11.html

ΜΠΕΝΟΣ, Τ. ' Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ'
http://www.apodimos.com/arthra/05/May/H_SHMASIA_THS_METANASTEYSHS/index.htm

ΜΠΕΝΟΥ, Κ.Η επίδραση της Μαζικής Μετανάστευσης στην Υπογεννητικότητα .
http://www.apodimos.com/arthra/AUGOUSTOS_2003/NA_LIFTHOYN_METRA_GIA_THN_YPOGGENITIKOTHTA_STHN_ELLADA/index.htm

ΟΜΙΛΙΑ Γενικού Γραμματέα Δημόσιας Τάξης Πρέσβη κ. Κωνσταντίνου Μπίτσιου (2009)'Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ'
<http://www.eliamep.gr/frontpage/horizontal-bottom-medium/i-metanasteftiki-politiki/>

ΟΥΡΕΪΛΙΔΟΥ, Ο. (2008) 'ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΩΝ ΔΙΚΤΥΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ'
<http://www.lib.duth.gr/dl/10097344.pdf>

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Α., ΟΤΑΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΘΑ ΚΑΤΟΙΚΟΥΝ ΤΡΙΑ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ,
<http://www.rieas.gr/research-areas/greek-studies-gr/705-2009-05-28-07-53-46.html>

ΠΑΠΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ, Α. (2008) ' ΟΤΑΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΘΑ ΚΑΤΟΙΚΟΥΝ ΤΡΙΑ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ'
<http://www.rieas.gr/research-areas/greek-studies-gr/705-2009-05-28-07-53-46.html>

ΠΟΛΥΜΕΝΗΣ,Θ. (2007)'Στα όρια της ξενοφοβίας και του ρατσισμού'
<http://eothinon.pblogs.gr/2007/03/57853.html>

ΠΟΛΥΜΕΝΗΣ,Θ.(2007)'Στα όρια της ξενοφοβίας και του ρατσισμού'
<http://eothinon.pblogs.gr/2007/03/57853.html>

ΡΟΜΠΟΛΗΣ, Σ. ' ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ'
<http://www.inegsee.gr/equal/equal2/arthra/%CE%A3%CE%91%CE%92%CE%92%CE%91%CE%A3%20%CE%A1%CE%9F%CE%9C%CE%A0%CE%9F%CE%9B%CE%97%CE%A3.pdf>

ΡΟΜΠΟΛΗ Σ., 'ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ',
<http://www.inegsee.gr/equal/equal2/arthra/%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82%20%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7%CF%82.pdf>

Στάμκος Γ. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ, ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΞΕΝΟΦΟΒΙΑ
http://entefktirio.blogspot.com/2011/01/blog-post_27.html

Στάμκος Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ-ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ http://entefktirio.blogspot.com/2011/01/blog-post_27.html

Στάμκος Γ. Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΕΙΝΑΙ ΕΔΩ http://entefktirio.blogspot.com/2011/01/blog-post_27.html

΄ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΑΙ ΕΓΧΩΡΙΑΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΜΠΕΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ΄ <http://www.civilitas.gr/books/books-mig/books-gen/meleti3.pdf>

΄ΣΥΝΟΨΗ ΤΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΤΗΣ Ε.Ε.΄ (2008)
http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/jl0008_el.htm

SUVIN, D. (2009) ΄Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΣΗΜΕΡΑ: ΑΠΑΡΤΧΑΙΝΤ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΓΚΑΤΟΙΚΗΣΗ; http://www.theseis.com/index.php?option=com_content&task=view&id=1068&Itemid=29

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΟΥ Α.,(2005) ΄ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ΄ <http://www.eliamep.gr/en/wp-content/uploads/2008/11/elliniki-metanastefitiki-politiki-triantafyllidou.pdf>

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΟΥ Α., (2008) ΄ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΔΕΝ ΦΕΡΝΕΙ ΑΝΕΡΓΙΑ΄
<http://blogs.eliamep.gr/triantafyllidou/stin-ellada-i-metanastefsi-den-ferni-anergia/>

ΦΑΦΟΥΤΗ, Ξ. ΄ΤΟ ΣΟΒΑΡΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΥΠΟΓΕΝΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ΄
http://www.apodimos.com/arthra/07/Aug/TO_SOBARO_PROBLHMA_THS_YROGENITIKOTHTAS_KAI_OI_EPIPTOSEIS_TOY/index.htm

ΦΑΦΟΥΤΗ, Ξ. ΄Η ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΥΠΑΡΧΟΥΣΑΣ ΣΗΜΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ΄
http://www.apodimos.com/arthra/07/Aug/TO_SOBARO_PROBLHMA_THS_YROGENITIKOTHTAS_KAI_OI_EPIPTOSEIS_TOY/index.htm

ΦΩΤΙΑΔΗΣ Ο., (2009) ΄ΛΑΘΡΟΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ: Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΔΟΥΒΛΙΝΟΥ ΙΙ ΚΑΙ Η ΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ΄ <http://www.anixneuseis.gr/?p=3073>

7.4. ΠΗΓΕΣ ΑΠΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

<http://www.inegsee.gr/ekdoseis-periodika/tetradia-tou-ine/nees-proskliseis-gia-ti-metanasteusi-krisi-kai-metrisi-tis-antagonistikotitas.htm>

<http://estia.hua.gr:8080/dspace/bitstream/123456789/1047/1/dimopoulou.pdf>

‘ΞΕΝΟΦΟΒΙΑ ΚΑΙ ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ’(2006) <http://www.europolis.gr/content/view/104/59/>

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ «ΑΥΛΑΙΑ 2010»http://avlaiafest.blogspot.com/2010/09/blog-post_29.html

Πολυπολιτισμικότητα και πολυπολιτισμική εκπαίδευση

<http://www.tanea.gr/default.asp?pid=46&ct=37&artid=74468&enthDate=07072008>

emn.yres.gr/media/.../τελικη%20εκθεση%20ελληνικα%20%208-2-10.doc

<http://www.livepedia.gr>

<http://www.firststepsproject.eu/web/content.asp?lng=gr&parent=POLICY&section=Comprehensive>

www.hlhr.gr/hlhr.../ND2-migr-policy-Pavlou_06.07.05-final.ppt